

BIRI

PRÆSTE

GIELD

VARDALS

REDALEN

Nr. 1 -- Våren 1988

SJØVIK BIBLIOTEK
Hvaland Fykesbibliotek

ORDFORKLARING

ALEN = Ca. 63 cm.

BAGSTEGANG = Redskap og utstyr til flatbrød og lefsebaking.

BISMERPUND = 5,997 kg.

BIUTELLE = Bøtte, butt.

BLANDKORN = Oftes blanding av bygg og havre.

BONKE = Lavt trekar, oftens brukt til å sette bort melk i.

EKSTRARETT = Et rettsmøte som holdes utenfor det sedvanlige tingsted eller utenfor den sedvanlige tid.

FJERDING 1. = Gammel administrativ enhet. Vanligvis regnet som underdeling av et fylke, herred eller prestegjeld.

FJERDING 2. = 1/4 av en større enhet f. eks. tønne, mil, alen, skippond o. s. v.

FOGD = Fut, han skulle administrere tinget, inndrive bøter, være påtalemyndighet i straffesaker, reise påtale. Fogden hadde politimyndighet i sitt distrikt, han skulle verne om ro og orden, fakte forbrytere, stå for fengelsesvesnet og se til at dommer ble eksekvert. Fogden, sorenskriveren og presten utgjorde kjernen i den offentlige lokalforvaltning i enevoldstiden.

GJENGJERD = En skatt, innført på 1500 tallet, som var en avløsning av kongens rett til underhold for seg og sitt følge når han reiste gjennom landet.

HESPETRE = Tekstilredskap. Den har en fasong som en liten vindmølle, med en tverrickloss i enden av hver arm. Hespetreet hadde sveiv og roterte om en horisontal aksel.

HIELD = Hjell, halvloft over bjelkene i et hus som ellers er åpent til mønet, med golv av (løse) bord eller stenger.

HOVEDGIERD = Hodepute.

HUD = Et mål på landskylda (skatten) av en eiendom d. v. s. verdien av en okse eller kuhud eller en tilsvarende verdi regnet i andrevarerlag.

HØYEND = Flat og lang pute til å legge på en benk eller et sete, også i kjøretøy.

ISBIL = Isøks.

KAAVE = Et lite soverom, også kallt kammers.

MIL = En norsk landmil var regnet som 18 000 alen d. v. s. 11,3 km.

MÆLING = Som åkermål utgjorde den fra 1816, 2500 kvadratalen d. v. s. ca. 985 kvadratmeter.

NAVER = Handbor.

NÅDENSÅR = Geistlige embetsmenns enker eller arvingers rett til andel i embetsinntekter i et nærmere fastsatt tidsrom etter embetsinnehaverens død, som regel et år.

POTT = 0,968 liter.

RIKSDALER = Fram til 1813 var riksdaleren delt i 4 ort a 24 skilling.

RIKSBANKDALER = Fra 1813 til 1816, var delt i 16 mark a 16 skilling.

ROESKAB = Hjørneskap.

SETTING = 8,712 liter.

SKYSS-SKIPPER = En som ordner skyss, d. v. s. skysskaffer.

SKØRE = Skyru, Skyurru, skjæreredskap for korn. Den har et kort krummet blad og et kort skaft.

SPECIEDALER = Fra 1816 til 1873, var delt i 5 ort a 24 skilling.

TIENDE = En avgift til kirken på 1/10 av årsproduksjonen. Tinden var fra 1539 delt i tre, konge, preste og kirketunden.

TINGLAG = Vanlig betegnelse på en rettskrets som omfatter et bygdeding, oftens likt med et herred eller et prestegjeld.

TREV = Halvloft i et fjøs, plassert ved gavlveggen.

TØNNE = 139 liter.

ØRESBOL = Et mål på landskylda (skatten) på en eiendom, 1 markebol = 8 øresbol. 1 markebol kunne f. eks. være 3 lauper (ca. 46 kg) smør.

FORORD

Med dette hefte håper jeg å nå fram til alle som er interesserte i lokalhistorie og slektshistorie fra Redalen.

I et slikt hefte kan det bare vises glimt fra Redalens historie, spennvidden er stor (kanskje for stor), fra en gårdhandel i 1346 til forsamlingslokalet «Friheim»s rivning i 1964. Jeg har tatt for meg Redalen slik grensene gikk dengang stedet hørte til Ringsaker prestegjeld, se artikkelen «Dengang Redalen kom tilbake til den riktige siden av Mjøsa».

Alt som er skrevet i dette hefte er gjort av undertegnede, artikkelene er ikke skrevet av noen yrkeshistoriker, og heller ikke for yrkeshistorikere, men for interesserte lekfolk. Jeg håper at innholdet vil interessere og aktivisere slik at stoff til fremtidige hefter kan komme fra leserne.

Stoff er det mye av. Det fins skriftlige kilder i arkivene som bare lite eller ikke er brukt eller kjent. Dessuten er det levende kilder som en i stor utstrekning kan bruke, folk som husker og kan fortelle om opplevelser og hendelser.

Jeg har tatt med en del skolebilder, disse forteller på sin måte om tidens forhold. Bilder kan fortelle en god del for seg sjøl, og det er om å gjøre å få bevart i billedform steder som er i ferd med å bli radikalt endret eller fullstendig fjernet.

Noe av det mest gledelige som jeg har opplevd under arbeidet med dette hefte er den fine oppslutningen jeg har møtt fra folk i og utenfor Redalen. Jeg vil her spesielt takke Lars Haupberg, Nora Etnestad og Helge Haugom, for innsamling av bilder og opplysninger om disse.

Gjøvik i september 1987

Ole M. Granum

Innhold

	Side
Redalen før og nå	2
Redalen i senmiddelalderen	3
Den gang Redalen kom tilbake på den «riktige» siden av Mjøsa	11
Halvord Knudsen Dulleruds liv og skjebne	17
Skolebilder	24
En gammel branntakst fra Skavdalen	32
Mor og sønn	34
Husmannsplassen Lybekk	36
Menneskefiskeren Biri-Johansen	38
Forsamlingslokalet «Friheim» på Smedmoen	40
Auction paa Gaarden Sviund i Birie	42
Redølinger i 400 år	45
Pladsseddel	47

© 1988

Kopiering ikke tillatt
uten utgivers samtykke

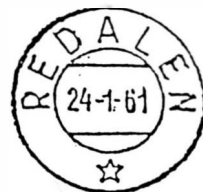
Utgitt på eget forlag

Utgiver og redaktør:

Ole M. Granum, Gjøvik

REDALEN FØR OG NÅ

Området rundt nedre del av Stokkelven har hett Redalen så langt tilbake som vi har kilder. I eldre tider ser det ut til at Redalen har vært navnet på hele elvefaret, fra Ringsjøen til Mjøsa. Betydningen av navnet ligger kanskje skjult i det gamle navnet på elven. Biskop Jens Nilssen kaller i 1594 elven for Stora, senere er den kallt Ringaaen. I første leddet, Re, ligger kanskje det tidligste navnet på elven gjemt.

Grensene for Redalen har variert, men det er grunn til å tro at hele området, fra Kremmerodden i nord, til Ødegården i Vardal i sør, hørte til den gamle Redals fjerdingen før reformasjonen.

Ved reformasjonen ble området, Biri-Vardal både tingmessig og kirkelig egne administrasjons områder. Redalen ble fortsatt tilhørende Ringsaker kirkelig, men nå med nye grenser. Hele området syd for Stokkelven ble lagt til Vardal og grensen mot Snertingdalen gikk mellom Kvatum og Lønnum. (se kart i dette hefte).

Det ble tatt opp et manntall i 1666, der nevnes det 24 gårder i Redalen. Den mannlige del av befolkningen besto av 100 personer, en kan vel da anta at det har bodd ca 220 mennesker i Redalen på denne tiden.

Ved den første virkelige folketellingen i 1801 er det registrert 535 mennesker i Redalen. På 135 år hadde folketallet mer enn fordoblet seg. Slutten av 1700 tallet var stort sett en god tid med gode avlinger og lite krig.

Det er imidlertid i perioden fram til folketellingen i 1865, at den store befolkningsøkningen skjer, på 64 år økte Redalens befolkning med nesten 83 prosent, til 978 personer.

Dette skapte selvsagt store problemer og utvandringen til Amerika ble en utvei for mange. Ved tellingen i 1875 hadde folketallet sunket til 866. Noen år senere, i 1891 var befolkningen vokst til 910 personer og i 1900 var innbyggertallet 985. På 35 år steg folketallet bare med 7 personer.

Etter at Redalen ble lagt til Biri prestegjeld i 1821 ble området delt mellom Biri og Snertingdal sogn. Grensen gikk mellom Skøien og Aalkytrud.

Redalen
opprettet 15-07-1886

De gamle grensene som gjalt fra ca 1536 til 1821 ble nå utvisket. Jeg har spurt folk om hva de mener er Redalen i dag, og fått mange forskjellige svar.

Noen mener at Redalen bare er området rundt butikken og bensinstasjonen nede ved riksveien. Andre mener at Redalen strekker seg opp til den gamle kommunegrensen mellom Biri og Snertingdalen og nordover til Skulhuselven. Når det gjelder beboerne på Smedmoen er det svært delte meninger om de bor i Redalen eller ikke.

Det underlige er, at området for postkontoret (2824) Redalen, dekker hele det gamle området syd for Stokkelven som hørte Redalen til før reformasjonen, mens området fra Aalkytrud til Kvatum og strekningen Skulhuselven - Kremmerodden er gått »tapt».

Smedmoen
opprettet 23-12-1936
nedlagt 15-07-1968

REDALEN I SENMIDDELALDEREN.

Kildene til kunnskap om Redalens historie i denne tidsperiode er få. Den viktigste kilde er diplomene d. v. s. korte dokumenter som ofte er skrevet på skinn (pergament) utstedt av kongen, embetsmenn eller privatpersoner i form av kunngjøringer eller åpne brev.

Disse diplomene er samlet og utgitt i det store verket Diplomatarium Norvegicum, utgivelsen startet i 1847 og til nå er det kommet 21 bind, det foreløpig siste i 1976.

I Diplomatarium Norvegicum (DN) er det til nå trykket 23 diplomer som har noe med Redalen å gjøre, 16 av disse er skrevet utenfor Redalen, men omhandler steder og mennesker der. De syv resterende er skrevet på steder i Redalen, de fleste på Røli der det var tingsted.

Diplomene omhandler vanligvis bare handel med fast eiendom, slik at vi ikke får noe særlig innblikk i lokalsamfunnet i denne tiden, men det finnes unntak.

På slutten av denne perioden finnes også andre kilder, så som skattelister og visitasbøker.

ÅRENE 1300-1400

Veiskillet

Intet århundre har hatt slik betydning for Norge som dette, ved begynnelsen var landet en stormakt. Riket strakte seg fra Jemtland i øst til Grønland i vest.

Omslaget kom i 1319 da Håkon den 5te døde i Tønsberg. Han var siste ledd på den ubrutte mannslinje man regnet fra Harald Hårfagre, og fra nå av skulle Norge regjeres av unions konger.

Den første av disse var Magnus Eirikson, hans kongetid ble både lang og dramatisk, og det er i hans regjeringstid vi finner det første diplom som er skrevet i Redalen.

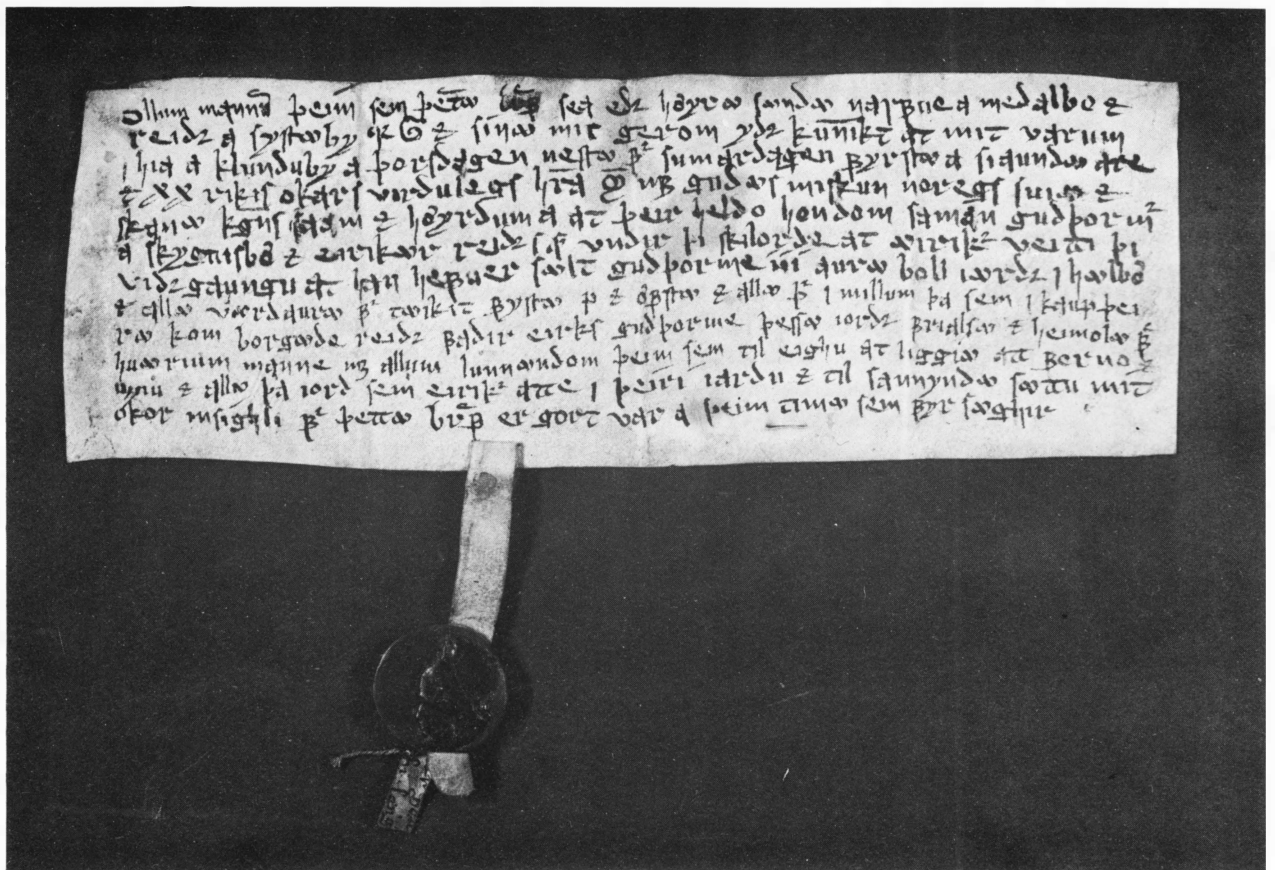
Det er skrevet på Klundby og datert 13. april 1346. Der fortelles det at Narve på «Medalbo» og Reidar på «Systæby» (Kan være Mælum og Sønsteby i Vardal) var på Klundby og bevitnede at Eirik Reidarsøn solgte til Guttorm på «Skygnisbø» (Skjønnsby) 3 aurebol i den nå forsvunne gården Hælbø. Faren til Eirik, Reidar garanterte Guttorm ukrenket eiendomsrett. (DN III 203).

Forholdene i Redalen hadde neppe blitt noe særlig påvirket av hendelsene etter 1319, livet gikk vel sin vante gang. Det hadde vært gode tider lenge og folketallet hadde vokst i lang tid.

Næringsgrunnlaget ble maksimalt utnyttet, og de gårder vi kjenner i dag var nok forlenget oppdyrket, noen hadde vel andre navn og grensene gikk nok sikkert anderledes en i dag.

Ragnarok

Fire år etter at de forannevnte herrer var på Klundby og gjorde opp om gårdhandelen, kom den største ulykke som noensinne har rammet Norge og denne gang rammet den alle, både høy og lav.

På sensommeren 1349 kom det et engelsk skip inn til Bergen for å losse, sjømennene ombord var smittet av byllepesten og snart herjet sykdommen store deler av landet. Til Østlandet kom den på vinteren og innen året 1350 var til ende må vi regne med at nesten halvparten av Redalens befolkning var døde. Samtidige kilder kaller denne hendelsen «Mannadauen» eller «Store-dauen», i ettertid har den fått navnet svartedauen.

Skinnbrevet som er skrevet på Klundby 13 april 1346. (se tredje linje «a Klunduby»)
Foto:Riksarkivet Oslo.

Det første diplom som nevner Redalen etter dette er datert 10. mars 1364. Det er sysselmannen i nordre Hedemarken Anders Joarson som melder almuen i «Vardale Hunnærdale Snartheimsdale Stumnædale Manheimshærad ok Birid» at han har gitt Gisle på Bråstad sitt ombud i alle kongens saker hos dem. (DN II 303).

Det interessante med dette diplom er at navnet Redal for første gang dukker opp. Det er tilføyd etter stavelsen Man i Manheims med en annen håndskrift. Dette har ledet mange til å tro at Redalen tidligere har hett Manheims herad, men det riktige er vel at den ukjente skriveren som har tilføyd Redal har sett at dette manglet i oppramsingen av hva Manheims herad besto av. Så det er nok grunn til å tro at navnet Redal er mye eldre en dette diplomet.

Bare fire dager senere, 14. mars 1364, finner vi Redalen nevnt igjen. Denne gang klart og greit i et diplom som angår et salg av gården øvre Stokke (nå Vardal) som Simon Thorgerson selger til Narve Asleson. (DN V 189).

10. januar 1373 er Redalen nevnt igjen i et diplom og denne gang er det plassert der det hadde vært, og skulle forbli i mange år til, nemlig i »Ring-sakers sokn». Dette diplom angir at Gunnar Brunniulfson, prest i Fåberg, og Simon Iverson bevitnet at Sunniva Havardsdatter hadde solgt til Eivind Haa-konson seks ørebol i gården Djupedal. (DN I 321).

Vel tre år senere, 14. oktober 1376, selger Eivind, Djupdal til Thorleif Amundson. Disse opplysningene har vi fra et diplom som er skrevet på Roli og er bevitnet av Thorleif Arneson og Nikulas Giurdsen. (DN I 331).

I det siste diplom fra dette århundre møter vi igjen denne Thorleif Amundson. Han og hans sønn Erling har kommet overens med Jens Olufson og dennes hustru Ranveig Erlingsdatter om å erholde syv øresbol jord i gården Dofre etter Ranveigs død, mot å bekoste henne en hederlig begravelse.

Diplomet er skrevet 9. juni 1392 på «Maræingwm(Markeng) ligær i Redale j Ringæssakærs sokn». I dateringen på diplommet står det «Trinitæs mæssø dag a III aræ rikis vars vyrdeligst hærræ Eirik med gudæs naad Noriks konoks». Litt fritt oversatt blir det: Treenighetsmesse dagen, tredje regjeringsåret til vår herre Eirik med guds nåde Norges konge. (DN VIII 266).

De overlevende

Kongen var Erik av Pommern, og Norge var på vei inn i den såkalte 400 års natten. Landet hadde hatt fem regjerende konger i dette århundret og hadde glidd mer og mer inn under utenlandsk styre.

Svartedauen, barnedauen 1359-60, drepsotten 1370-71, andre epidemier, og uår hadde knekket store deler av befolkningen. I Redalen var nok som tidligere nevnt bare halvparten av befolkningen tilbake, og de som hadde overlevd katastrofene søkte seg til de deler av bygda der den beste jorda var, og der det var lettest å brøfø seg. Det var jord nok til alle og mer tungdrevne plasser ble overgitt og lagt for febot.

ÅRENE 1400-1500

Grepet strammes

I dette århundret fikk bygdefolket føle det nye unionsregimet på kroppen. Nasjonale sentrale styringsorganer forsvant og lokalforvaltningen ble ødelagt både økonomisk og politisk.

Det var lensherrenes oppgave hvordan administrasjonen ble skjøttet, bare kongen fikk sitt så var det bra. Lokalsamfunnet ble overlatt til seg selv.

Det var lensherrenes futer bygdefolket nå fikk føling med, ved skatteinnkrevningene. Resultatet var at misnøyen vokste og det kom til flere bondeopprør i denne perioden. I begynnelsen ble disse søkt løst med det gode av myndighetene, men senere ble de slått ned med hard hånd.

I dette århundret er det 13 diplomer som nevner Redalen.

Det første er datert 21. januar 1403, og er skrevet på Koll i Vardal, der lagrettsmennene Ogmund Torleifson, Torer Guleikson og Asle Holmson bevitner at Thorstein Thoreson og hans kone Gunne har gitt sin sønn alt de eier i gården Enge i Redalen til sønnens gifte. (DN VI 400).

Noen dager senere, 16. februar 1403, kunngjør Jon Holteson, Ogmund Tholeifson, Thorberg Grjotgardson og Gudbrand Nikolasson, at de var på Roli og bevitnede at Sigrid Sigurdsdatter solgte til sira Guttorm Ogmundson, korsbror i Hammer (Hamar) og prest i Ringsaker, en del jordgods i Aurdal i Valdres som hun hadde arvet. (DN IV 535).

I et diplom som er skrevet på Markeng 21. januar 1405 møter vi igjen kjente navn, det er sønnene til Thorleif Amundson (se 1376 og 1392), Erling og Gunnar, som nå skulle dele arven etter faren og moren.

Erling fikk gods i Markeng, Langsæter, Djupedal, Lønnum og »Smidisberhom» i Snertingdalen. Gunnar fikk gods i Djupedal, Langsæter og Dofrom, alle liggende i Redalen. Dette er bevitnet av Eirik Olafson og Beine Finkieldson. (DN VII 346).

Deretter kommer tre diplomer som alle omhandler Roli, det første er datert 23. september 1413. Der kunngjør lagrettsmennene Eirik Olavson Erling Thorleifson, Thorberg Guthormson og Thorbein Anderson at Ogmund Thorleivson og Odd Tofteson, på sin hustru Ingrid Ogmundsdatters

vegne, gjorde et jordskifte slik at Ogmund fikk tilbake det han hadde gitt Ingrid i medgift i Dæli og Finni, mot at han ga henne alt han eide i Roli og Kverndalen med kvernene og Hatterud. (DN VI 421).

Grensene for Roli

Vi møter midlertid Ogmund Thorleivson igjen i det neste diplommet som er datert 1. oktober 1420, der han ber om å få fastsatt grensemerker for Roli, »Suallagaarden og Roystaen».

Grensene blir oppgitt at de går således: . . . fra småbekkene, som rinder fra Roli engeland og bort til Hårset eiendom, benest derfra og i Skaraberget, nedenfor elvekroken, så midtstrøms opp i store fossen, så over i den bekken som rinder ned ved fossen, følger så bekken opp til Hugumsten, så oppover bratte hellingen, så ned i elvekroken i elven ved Amundrud og utenfor vestover opp i sameiet. Item følger midtstrømmen nedover, så over åen til hellerne, bort under Amundrud engeland i bekken, følger så bekken opp til Halldan låten, i urlende benest i Dofro og i Rolijodene. (DN VII 367).

En del av navnene i dette diplommet er nok noe forvansket, slik at det i dag er vanskelig i rekonstruere disse grensene.

I det siste av disse tre diplomene, datert 1. mars 1421, er Ogmund død. Da forlikes Cecilia Thorleifsdatter, og sønnene hennes, Bjarne og Jon, med Odd Tofteson på dennes hustrus Ingrids vegne, om arven etter Ogmund. De fem som setter sitt segel på diplommet er Arnbjørn, biskop i Hamar, Harald Arneson og Audun Pederson, korsbrødere i Hamar, Halbiørn Reidulfson, prest i Biri og Eirik Olafson lagrettsmann. (DN I 485).

Lagmannen og bonden

Er det tre diplomer som omhandler Onset. Det begynner 12. januar med at Stein Torleivson erkjenner at han har byttet bort Austad i Biri til Arne Ogmundson mot å få Onset i stedet og fått betaling etter avtale for så mye som Austad var større en Onset. (DN XXI 254).

Det neste diplommet, datert 15. februar, stadfester denne handelen og vi får vite at det gjelder nørdeste Onset. (DN XXI 255).

I det tredje diplommet, datert 23. september, møter vi igjen Sten fra Onset og denne gangen er han oppe i store problemer.

Diplomet er skrevet i Oslo og er bevitnet av Anders Mus og Jens Laurison, henholdsvis prost og rådmann der, samt to borgere av byen. Diplomet inneholder en klage fra Sten på lagmannen på Hedemarken, Nils Aslakson. Denne klagen er stilet til selveste høvedsmannen på Akershus festning, ridder Svarte Jens, og bakgrunnen er følgende:

Tidligere dette året hadde Sten fått bud fra naboen sin Birger, som var bruker av (søndre?) Onset, om at lagmannen var der og ville tale med ham. Sten gikk i god tro til nabogården, men med en gang han var kommet inn forsto han at dette ikke var noe høflighetsvisitt.

Lagmannen forlanger at Sten skal overlate ham gård og grunn på Nordre Onset. Til dette svarer Sten at ingen skal kunne ta fra ham hans jord, all den stund han selv råder over denne. Da lagmannen hørte dette svor han stygt og truet Sten med allverdens ulykke.

Sten bebreider lagmannen hans ord og spurte igjen hvorfor han ville trenge ham i fra hans rette odelsjord uten lov og dom.

Da sa lagmannen at Sten skulle gjøre som han sa, ellers skulle det skje ham en «fandens ulykke» (fændens vluckæ). Deretter tok han en ost (!) fra bordet og slo til Sten under øret. Hadde det ikke vært for en av de tilstedeværende, Halvard fra Klundby, som fikk tak i Sten og holdt ham under armen, så hadde han styrtet i golvet.

Utsnitt av Gerhard Munthes kart fra 1840 (Privat eie)

Lagmannen var nå fra seg av raseri, og grep etter en bredbladet øks og hadde ikke Birger Onset gått imellom, så hadde Sten blitt et hode kortere.

I følge Sten hadde lagmannen så skrevet et overdragelses brev på hans eiendom, tatt hans segel og satt det på dokumentet uten hans vilje. Sten sa at han ville klage denne behandlingen inn for kongen og der gjøre opp med lagmannen om den vold han var blitt utsatt for.

Sten førte tre vitner på det som hadde skjedd, det var «Haward a Klunby, Byrgher a Odensætter oc hans hwsfrv Rænnow». (DN III 518).

Her har det altså skjedd en høyst ufrivillig handel, men denne Sten har hatt overskudd til å forfølge saken. Hvordan den ender er ukjent.

Det neste diplom er av en noe fredligere art. Det er datert 14. januar 1434, og der vitner Anders Pederson, korsbror i Hamer og prest i Ringsaker. Torstein Gunnarson og Odd på Roli, at Gudrid Ogmundsdatter var troløvet med den ennå levende Anders Halsteinson og at deres bryllup var gjort rede. (DN III 520).

Kirke og konge gods

Et diplom fra 1440, skrevet i Oslo, angir at Peder Jonson, korsbroder i Oslo, makeskifter på Sacristiprebendens vegne med Kapitles råd og samtykke, 12 øresbol i Jader i Bærum til Jon Bjørneson, rådmann i Oslo, mot 12 øresbol i Skulhus i Ringsaker sogn. (DN XVI 127).

Stokke i Redalen nevnes igjen i et diplom datert, 10. juli 1442, der biskop Olaf av Bergen og ridder Benkt Hartvikson skifter jordegodset etter sine foreldre, Hartvik Henrikson og hustru Jorund Sunolsdatter. (DN II 567).

Det siste diplom som har noe å gjøre med Redalen i dette århundret er datert 28. oktober 1494, og er en anmodning fra Amund Olafsen på Skjønby om å få gått opp grensene mellom kongens del og Amunds odelsgods i Galtestad. (DN X 224).

I tillegg til disse diplomene så nevnes Etnestad omkring år 1400 i biskop Eystens jordebok, gården var da kirkegods og den hadde 1 hud i landskyld.

Ved 1400 tallets slutt, hadde etterkommerne etter de overlevende fra svar-tedauen, nå så smått begynt å dyrke opp igjen deler av det som ble liggende nede etter pestepidemiene. Livet hadde vel blitt litt lettere å leve i og med at det var nok jord til alle. Men lovløsheten og overgrepene fra myndighetenes representanter økte, og dette skulle forsterke seg i det neste århundret.

ÅRENE 1500-1600

Selvstendighetstapet

I dette tidsrom skjer det at Norge reduseres fra å være et eget land, til å bli en provins av Danmark. Folket i Redalen merket vel ikke så mye til dette, men det var andre ting som nå hver og en fikk føle.

Kong Kristian hadde store og ærgjerrige planer om å erobre Sverige med våpenmakt, og dette skapte et enormt behov for penger til finanseringen av våpen, proviant og ikke minst leietropper. For å dekke dette behovet fantes det bare en vei å gå; store og gjentatte ekstraskatter.

I følge tidligere rettspraksis kunne ekstraskatter bare utskrives med almuens samtykke. Dette ble nå fullstendig oversett og kongen bestemte at det var nok at kstraskattene ble kunngjort. Dermed lå det an til strid.

Den første opplysning om Redalen i dette århundret får vi derfor i en skatteliste for den såkalte gjengjerden fra 1528, der følgende fra Redalen er nevnt: Erich Klundby, Olaff Skulhus, Syvert Enge, Michel Lier, Gunnar Roli og Jon Markeng, alle ilignet 1 lodd sølv, dessuten Gudmund Bjørke og Asbjørn Skøien, disse er ilignet 24 skilling.

Diplommaterialet fra denne tiden er lite, det er bare fire stykker, og det begynner med et som er datert 7. juni 1517. Der tre lagrettsmenn, Stener Narvesen, Amund Arvidson og Olaff Erikson, bevitner at de aldri har hørt annet en at Roli er Skedulf Odsøns rette odel. (DN XVIII 210).

På Ringsaker, 20. desember 1534, er det neste diplom skrevet. Det forteller at almuen fra alle fjerdingene (også Redalen) i Ringsaker og Svabu prestegjeld var forsamlet i nærvær av mester Arnstein Jonson, deres sokneprest og væpneren Lavrans Torsteinson, lagmann i Borgsysle. De kunngjør da vitneprov om fiskeretten i en rekke vann i allmenningene i disse prestegjeldene. (DN XXI 604).

Det neste er datert 11. november 1545, og kunngjør at Elling Mjølstad, Gunner Torbjørnson og Mogens Drogset, alle svorne lagrettsmenn, bevitner at Jon Gjestsen på Bjørke i Redalen med sin hustru Gunnhild Torbjørnsdatters samtykke, solgte hennes odel til Gudbrand Sigurdson og hans hustru Elin Ellingsdatter. Odelsgodset var en part i Markeng, nemlig hele østregarden med unntak av tre skinn som lå til Deglum kirke på Furnes.

Lagrettsmennene bevitner også at Jon erkjenner å ha mottatt hele betalin-

gen i gyldige betalingsmidler, kopper og sølv, og at to brødere (Elling Mjølstad og Gunner Roli) og en brorsønn (Biørn Ellingsen) av Gunnhild samtykker i kjøpet. (DN XXI 678).

Det siste diplom er fra 24. juni 1560 og omhandler en handel på Drogset, her nevnes Gulbrand Markeng som lagrettsmann. (DN VIII 835).

Ved de forskjellige skatter som ble pålagt finner vi at følgende gårder i Redalen er blitt gjenoppdyddet og skyldsatt: Kvatum (1577), Skavdalen (1588), Hasselknippe (1592), Strandbakke (1594) og Ålkyterud (1594).

En høstdag i 1594

I 1536 ble reformasjonen gjennomført her i landet og etterhvert merket bygdefolket den nye ordningen.

Vi skal avslutte med en reisebeskrivelse fra Redalen som en av de tidligste reformerte biskoper foretok.

Den 12. september 1594 sto et fornemt reisefølge klar til å dra fra prestegården i Fluberg. Det var selveste biskopen av de forenede Oslo og Hamar stifter, herr Jens Nilsøn som var på visitasreise.

Han hadde startet 10 dager tidligere fra sitt landsted Vålin i Oslo og hadde reist over Norderhov, Jevnaker, Gran og til Toten der han hadde deltatt i det bekjente bryllupet på Hallingstad. Den 10. september dro han videre til Vardal og dagen etter ved tre tiden var han kommet fram til Fluberg.

Herr Jens Nilssøn var en reiselysten mann, han hadde flere ganger tidligere vært på visitas på Hadeland, Land, Toten og Biri, først i 1574 så 1579, videre i 1584 og i 1591.

Han var på dette tidspunkt 56 år og hadde med seg på reisen sine to sønner, Christopher 22 år og Evert 13 år.

Denne dagen hadde han visitert Lands hovedkirke og meget utålmodig hørt på Landspresten Herr Didrik Kjeldsøns preken, etter prekenen hadde han «eksaminert folckit och haffde formaning til almuen».

Med på reisen til Biri denne dagen fulgte den forannevnte presten i Land og hans kapellan Herr Peder, foruten bispens vanlige følge og de av bygdefolket som sto for skyssen.

De reiste fra prestegården i Fluberg opp til Nerby, derfra tok de veien over til Landåsvannet, videre forbi Rognhaugen og ned til Nittåsen, over Stokkelva «Storaa» forbi Nøss «2 gaarde ligendes i øster och vester for hinanden 1 pilskud». Videre forbi Segård kirke, Kvisgård og Snartum til Drogset.

Nå overlater vi til bispens dagboks forfatter, Oluff Børgesøn å beskrive Redalen slik de så den denne høstdagen i 1594: «. . . siden derfra i øster 1/2 fiering igiennom Snertimsdalen til en bro kallis Bugebro, der slipper Sner-timsdalen der offuer fore wi i øster ochhaffde en slem vey igiennom forschne Snertmsdall. (Den elff som rinder vnder Bugebro, kommer nordre fra aff Myrer aff aasen och kaldis Bukeaaen, (i dag kalles den Pukua) løber i sødoust vdj Storaa (Stokkelva) en halffiering). Derfra i øster en 1/2 fiering droge wi til en liden aa, kallis Markings aa, offuer en liden bro i øster kallis Markingsbro.

Denne aa kommer aff norduest 1 fiering aff aasen oc løber i Storaa i synder strax vesten for en gaard Marcking som wi haffde paa den høyre haand der wi komme offuer broen, och ligger samme gaard til Ringsager, en 1/2 mijll fra Segals kircke annex til Byrj.

Siden fore wi fra Marking i øster 1/2 fiering til Skaadin (Skøien) liggendis paa den høyre haand. Saa derfra i øster offuer en stor ødegaard kaldis Ethenstad, som haffuer bygde gaarde 2 eller 3. Siden fore wi derfra i sudost igiennom en liden skoug til en gaard kallis Roglj (Roli) der boer Skiuss skipperen, der vaare wi framme och sagd folckene at hestene tøffuende der synden for nedre ved stranden paa den vey som ligger fra Vardall och mente at bispem skulle haffue kommit den vey fram. . .».

På Roli

La oss stanse litt opp sammen med bispen her. De hadde nå kommet fram til Roli som var skysstasjon. De hadde vært underveis i mange timer og vi får høre at det hadde vært «en slem vey» og at folkene på Roli mente at bispen heller burde ha tatt veien om Vardal.

Reisefølget hadde kommet inn i Redalen over «Buge bro, der slipper Snertimsdalen» og den første gård som nevnes er Markeng. Kvatum som er den øverste gården i Redalen nevnes ikke, men det finnes opplysninger om denne gård fra 1577. De andre gårdene som ikke nevnes har enten ligget øde eller er ennå ikke ryddet.

Under oppholdet på Roli gjør dagbok skriveren disse iakttagelser: «Lige øster derfra ligger Ringesager kircke 1/2 mijll offuer vandet. Strax synden for Roglj rinder Storaad vd i Miøs».

Men ferden gikk videre og Oluff Børgesøn fortsetter: «Siden drog wi derfra i Nordosth och i nord 3 eller 4 pilskud til en liden gaard heder Lider oc fore wi igiennem gaarden. Saa therfra i nord langs vd med Miøs 1/2 mijll til en bro heder Skulesbro der offuer i norduest. Der vnder rinder en elff, kommer vesten aff aasen 1 fiering aff myrer oc løber vdi Miøs. Siden droge wi i norduest 2 pilskud til en gaard heder Skulaass liggendis paa den høyre haand, strax hos veyen 1 pilskud.

Derfra atter i norduest op for en brat backe kallis Klundebykleff, och komme til Klundeby, liggendis paa den høyre haand och derfra 1 pilskud paa den venstre haand haffde wi en gaard kallis Skiønsby, liggendis til Ringesager vesten for Miøs. Siden defra i norduest 2 pilskud til Meelby første gaard i Byrj giæld».

Følget kom fram til Sigstad i Biri klokken åtte om kvelden og dagboks forfatteren oppsummerer dagen slik:

«Men fra Land och til Byrj 4 1/2 mijll den vey som wi fore och vaar dog alligeuell 1/2 mijll eller 3 fieringer giennem ond vey». Ja vi får tilogmed vite at været var: «Formiddag sky vær, efftermiddag solschienn, en stift norduest vind synderlige efftermiddag oc om afftenen liumme eller nordliusning».

Her forlater både vi og bispen Redalen. Det neste århundret ble også fyllt av tyngsler for Redølene, men tidene var sakte men sikkert i ferd med å bedre seg.

Myrum (Foto:Privat)

DENGANG REDALEN KOM TILBAKE PÅ DEN «RIKTIGE» SIDEN AV MJØSA.

En liten bygd som kalles Redalen

Området Vardal-Biri hørte i eldre tider til Hedmark, både tingmessig og kirkelig. Først med reformasjonen ble disse bygdene administrativt lagt til de andre bygdene på vestsida av Mjøsa.

Kirkelig ble imidlertid Redalen fortsatt hørende til Ringsaker sogn på Hedmarken, og gården Unseth ble av en eller annen merkelig grunn, hørende til Hedmark også tingmessig.

Redalen ble en såkalt fjerding av Ringsaker prestegjeld, på linje med Brøttum og Veldre. Grensene for denne fjerdingen gikk fra Unseth og Skjøsby i nord mot Biri, til Stokkelva i sør mot Vardal, og opp til Kvatum i vest mot Snertingdal.

Disse grensene for Redalen var nok noe annerledes en de hadde vært tidligere. Vi kan se av gamle diplomer, at også området sør for Stokkelva hørte til Redalen.

Sognepresten i Ringsaker beskriver grensene for sitt kall slik i sin kallsbok fra 1734:

«. . . det grendser paa den Søndre kandt til Wang, paa den nordre til Faaberg, paa den østre kandt er fieldmark, paa den vestre kandt over Miøsen grenser det paa en side til Wardal og paa en anden til Biri, og midt imelem er een liten Bøygð eller fiering som kaldis Redalen som hører til Ringsaker hoved sogn hvad tiende, kirke og presterettigheder andgaar, men hvad ting-sager og Skatter andgaar hører det til Biri, endskiønt Ringsaker er et stort kald af begreb disuden, saa vill man dog sige og fortelle at Biri skal have ligget under Ringsaker som et residerehde Capelanie i de Catholske tiider, siden skal Biri været blefen et a parte kald, og den part Redalen være lagt til Ringsaker baade fordi at de have langt nærmere til Ringsaker end til Biri Kirke, saa og skulle det være lagt til Ringsaker som en liten hielp til kaldet fordi man maa tage imod en og anden reysende, thi Ringsaker ligger mit i Kongeveyen till Trundhiem og er 3 1/2 miil i strekning langs miøs frem og Kongevey den ganske strekning».

Over Mjøsa

Redølene måtte altså til Ringsaker for å døpe sine barn, begrave sine døde, giftes og konfirmeres. På grunn av dårlig is var nok ikke dette helt farefritt i deler av året. Ettersom veiene ble bedre utover på 1700 tallet ble det lettere for Redølene å søke kirkene i Biri og Snertingdal.

Man skulle imidlertid ha en god og viktig grunn for å benytte nabosognets kirke, ved dåp, altergang og annet. Redølene som benyttet Biri kirkene, måtte forevise attest hos presten i Ringsaker når de hadde benyttet seg av kirkens tjenester utenom sitt prestegjeld.

Dette å tilhøre Biri Tinglaug i Totens fogderi, og å være en fjerding under Ringsaker prestegjeld, følte nok som en selvmotsigelse for mange i Redalen, men under enevoldskongenes styre i Dansketiden var det lite bygdefolket kunne gjøre mot statsadministrasjonen.

Året 1814 betydde også i dette henseende en stor forandring. Grunnloven av 17. mai sikret Norges selvstendighet og frihet. Ved denne loven var bondestanden blitt tildelt den største politiske makt av alle samfunnsklasser.

Med den nye politiske makt åpnet mulighetene seg for å få forandret ting som tidligere hadde vært vanskelig å få til.

Biri lensmannen

Allerede i 1816 finner vi de første tegn på at løsrivelses prosessen var i gang. Initiativtagerne til dette finner vi i en familiekrets i Biri. Denne kretsen består av Eidsvollmannen Anders Lysgård på Svennes, Lensmann Iver Bøe på Skumsrud, og Børre Olsen Unseth. Lysgård og Bøe var gifte med søskenbarn til Børre Unseth. Det er disse tre, og sognepresten i Biri, Borchgrevink, som hele tiden er pådrivere i denne prosessen.

I årene 1816 og 1817 driver lensmann Bøe en iherdig agitasjon i Redalen for løsrivelse fra Ringsaker, og han oppfordrer gårdbrukerne til å møte på tinget med en ærklæring om dette.

Redølene var i begynnelsen usikre på hva de skulle gjøre og flere kontaktet sognepresten på Ringsaker og ba ham om råd, ja presten sier at enkelte ba ham gjøre alt for at løsrivelsen ikke skulle bli noe av.

Ansøkingen ble imidlertid ført i pennen av lensmann Bøe, 1. oktober 1819, og bare fem dager senere kommer saken opp på tinget på Skumsrud. Der legger Borchgrevink fram ansøkingen, og spør almuen i Biri om de har noe i mot at Redølene får plass i Biris kirker, og begravelser rom på kirkegårdene.

Før almuen fikk uttale seg minnet lensmannen almuen om hva som hadde stått i den utsendte budstikken for innkallelsen til tinget, nemlig at enhver som ikke møtte ble å anse som at han var enig i ansøkingen.

Dette var nok ikke så dumt, for det var møtt fram lite folk denne dagen, men de som var der erklærte «At de aldeles Intet haver imod at Redahlens annex indtages i Biri Kirke . . . naar de lige mod Biris øvrige almue tager Deel i Kirkenes Udgivter».

Dermed var det formelle i orden, og 28. oktober 1819 sendes ansøkingen til kongen, det vil si daværende «Departement for Kirke og Undervisningsvæsenet». Dette departement innhentet uttalelser fra de berørte parter.

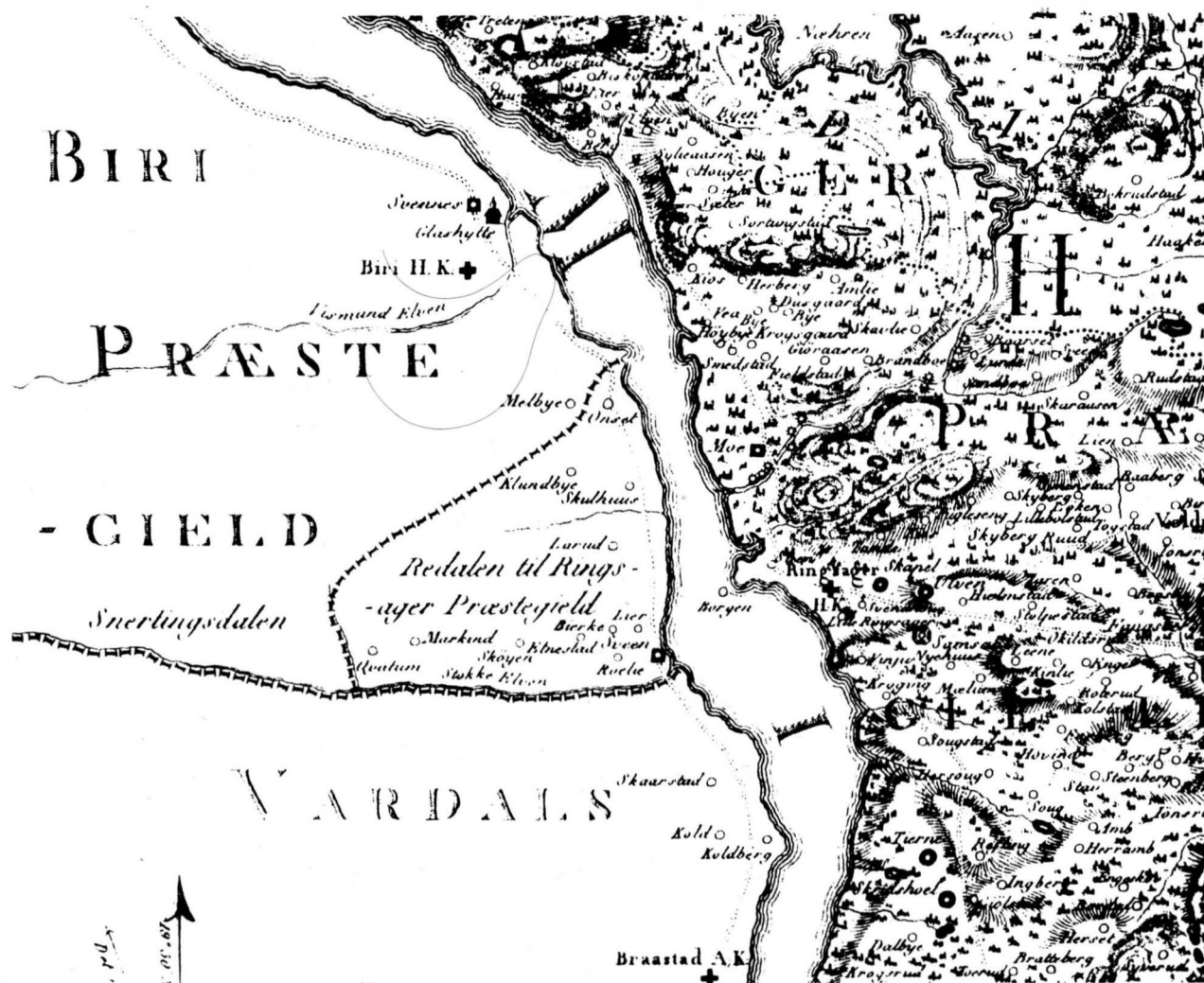
Nei fra presten

En av disse er sognepresten i Ringsaker, Rynning, og han har dette å bemerke: At selv om Redalen ligger på den andre siden av Mjøsa så har han aldri hørt om at dette skulle ha vært til noe hinder for å komme til kirken. Han har forespurgt seg blant folk og sier at han «ej kunnet opdage endog et sagn» om at folk som hadde søkt kirken hadde forulykket på Mjøsa.

Han medgir at «Vist kunne de Lidet dristige i 2 a 4 Uger af Desember og April eller May finde det betenkeligt at søge Kirken . . .» og han lurar nå på hvorfor det skulle blitt vanskeligere for folk i Redalen å søke kirken på Ringsaker en det hadde vært i tidligere tider, for de hadde jo den korteste vei til Ringsaker kirke enn til noen kirke i Biri.

Rynning påpeker også nedgangen i inntekt han blir utsatt for, ved at hans prestegjeld minker. Han skriver at Ringsakers prester er «maadeligt lønnede» og at de «nogenlunde haver unगाet Armod», men lar det skinne igjennom at denne nedgang i inntekt må han protestere kraftig i mot. Ligeledes merutgiftene som almuen på Ringsaker blir påført, ved at færre skal dele på kirkens vedlikehold, og som han skriver «Især nu som den anden Klokke skal omstøbes».

Han bemerker også at han ved selvsyn har sett at kirkegården på Biri er for liten, og hvis denne ansøkingen skulle bifalles så må Biri utvide sitt kirkegårdsareale.

Utsnitt av Niels Stockfleth Darres kart fra 1794.
(Statens kartverk)

Rynning avslutter med at det er hans plikt å fraråde ansøkingen, men at han vil være tilfreds hvis almuen i Ringsaker «ved Budstikke fra Kirkebakkene og Predikestolene sammenkaldes til et Thing . . .» og at de på dette tinget godtar eller forkaster Redølenes ansøking.

Ja fra amtet

Hedemarkens Amt blir også bedt om sitt syn på dette, og i enærklæring datert 18. mai 1820 sies det at amtet ikke har noe i mot ansøkingen, og at det ved dette blir mere naturlige grenser mellom amtene.

En grunn for denne fullstendige enighet med Redølene, kan vel forklares med det faktum at på denne tiden satt tidligere sorenskriver på Toten, Lauritz Weidemann, som amtsmann på Hedemarken. Han brydde seg ikke engang med å flytte til Hedemarken, men bodde på sin embetsgård på Toten, i de årene han hadde denne stillingen som var fra 1817 til 1821, da han ble amtsmann i Christians amt (Oppland).

Agershus Stiftedireksjon sender 3. juli 182 et brev til prost Bull i Hedemarkens prosti, der de ber om at almuen i Ringsaker blir spurt om sitt syn på denne saken, og de ber også om prostens «egne gode Tanker om Sagen».

Bull kontakter Rynning 10. juli og ber ham sammenkalle almuen i alle fjerdingene i Ringsaker. Han påpeker imidlertid at det vil bli «vanskeligt at handle med hele Almuen og at faae deres Underskrivelse».

Han foreslår derfor at det velges 2 mann i hver fjerding, og at disse avgjør hva som skal svares på ansøknngen fra Redølene. Prosten gjør også oppmerksom på at de som ikke møter på tinget må godta flertallets avgjørelse.

Besøket i Redalen

I forbindelse med disse almuetingene besøker Rynning Redalen, for som han sier «. . . give Reedøhlene al mulig frihed». Han mener å møte en tydelig skepsis til hele ansøknngen, og da han spør hvem som har stått bak dette, ærklærer alle tilstedeværende at det er Børre Unseth som har bedt lensmannen om å skrive ansøknngen.

Ved avstemningen finner presten ut at det er 16 som er «deels aldeles imod deels aldeles Ligegyldige med Ansøgningen» og kun 7 er «mer eller mindre bastant for». Han nevner videre at noen ikke ville være med på avstemningen «. . . trods Orden og Overtale fra Lensmand Bøe og maaske Naboer . . .» Disse var Jens Dullerud, Hovel Larsen Hvattum, Jens Olsen, Haakon Olsen og Svend Larsen . Samt Ole Tostensen Strandbakke og Johan Jensen Skjønnsby.

Rynning peker også på at, hvis «denne Ansøgning skulle bønnes» så skulle han bli belemret med allehånde attester fra Redalen angående vigslar, dåp, konfirmasjoner, o. s. v. Han foreslår derfor at sognepresten i Biri pålegges å skrive av alt som angår Redalen i kirkebøkene fra Ringsaker.

Dette står i et brev som Rynning sender til prost Bull 3. august 1820, der han skriver at ansøknngen «strider mod de fleste Reedøhlers ønske» og at «heele Almuen paa denne side Mjøs yttrede den største Uvillie» han avslutter brevet med at «Andragende ej engang kan forelægges for naadigste Majestet».

Denne «naadigste Majestet» var kong Carl 14. Johan. Han var blitt konge i 1818 men hadde i realiteten vært landets hersker fra 1814.

Han hadde i tiden etter 1814 hatt problemer med embetsmannstanden, som søkte på alle måter å hevde Norges selvstendighet ovenfor kongemakten. Kongen søkte derfor å sette opp de forskjellige samfunnsklasser mot hverandre, og i den første tiden som monark brukte han bøndene bevisst mot embetsmennene. En appell fra almuen mot embetsmennenes regulering fant derfor lett gjenklang, for fra nå av avgjøres denne saken med en nesten merkelig hurtighet.

«. . . Ringsager Almues tarv . . .»

Departementet for Kirke og Undervisningsvæsnet tilskriver Christians amt den 13. oktober 1820, og der redgjøres sakens stilling, de skriver at «Saa gavnlig og naturlig end denne Andragning end maate være . . . hensees til Ringsager Almues tarv, at den ikke tilføres tab». Det påpekes at denne almue «aldeles har modsat sig den ansøgte henleggelse».

Brevet fortsetter med: «Saafremt Reedalen ikke fremdeles vil deltage i de hidtil havte fallende Byrder, saa indser Departementet ikke at Redalens Beboeres Ønske kan fremmes, saafremt de ikke selv ville bidrage hvad der staar i deres Magt til den attraaede Forandring».

Etter denne litt dystre innledning på brevet, åpner det seg her en mulighet for Redølene. Brevet fortsetter med at departementet ber amtet «paa korteste og hensigtsmessigste maade» sammenkalle almuen i Redalen og Biri.

Departementet skisserer så opp de retningslinjer som de mener bør gjelde, hvis de skal anbefale denne søknaden. I korte trekk går det ut på at Redølene skal fortsette å betale alle byrder de tidligere har hatt til Ringsaker kirke i 20 år, og at almuen i Biri må godta at Redølene ikke kan være med på å dele utgiftene til deres kirker før etter at disse 20 år har gått.

Tinget på Skumsrud

Amtmann Sommerfelt reagerer meget raskt på dette, og allerede fem dager senere sender han ut en budstikke, der han innkaller almuen i Redalen og Biri til ting på lensmannsgården Skumsrud i Biri «Løverdagen den 25de i neste Maaned klokken Elleve før Middag».

På dette tinget møtte følgende gårdmenn fra Redalen: Ole Olsen Markeng, Lars Olsen Klundby, Nils Ellingsen Skjønsby, Anders Skulhus, Børre Olsen Undseth, Amund Olsen Larud, Ole Gulbrandsen Bjerke, Lars Jørgensen Sveen, Ole Gulbrandsen Rolie, Hovel Evensen Bøvre, Jon Børresen Amundrud, Tollef Andersen Amundrud, Fredrik Nilsen Skøyen, Ole Tostensen Strandbakke, Tosten Hansen Flasarud og Ole Olsen Syien (Sviund).

Fra Biri møtte følgende gårdmenn: Nils Hansen Sigstad, Even Hansen Hoff, Bendix Fredriksen Baaberg, Ole N. Berg, Even Findboesen Krageberg, Ole Baardsen Hegge, Lars Olsen Dahl, Hovel Larsen Stumlien, Ole Svendsen Beenrud, Ole Syversen Steg, Iver Engebretsen Alset og Jon Lukkasen. Den siste møtte i stedet for sin far, Luktas Jonsen. I tillegg til disse møtte rittmester Borgen.

Da almuen var samlet ble først budstikken opplest, og deretter brevet fra kirkedepartementet. Almuen ble så spurt om hva de ville svare på disse betingelsene.

Av Redølene svarte Ole Markeng, at han ville, som tidligere, fortsette å søke kirken på Ringsaker, uansett utfallet av avstemningen. De andre Redølene hadde ikke noe imot departementets betingelser, heller ingen av gårdmennene i Biri hadde noe i mot disse.

Stormvinde, kulde og frost

6. desember sender så amtet svar tilbake til kirkedepartementet. Dette er det siste som blir skrevet i denne saken, før den skal tas opp i regjeringen, og bifalles av kongen.

Brevet begynner med resultatet av tinget på Biri 25. november, videre forsøker amtet å underbygge søknaden enda mer, og belyser flere sider av Redølenes problemer med kirkeveien.

Det blir pekt på det rent geografiske: «. . . Om hvorledes Miøsenvand gjør et naturligt Deelee imellem Hedemarkens og Kristians Amt». Om værforholdene: «. . . de farlige følger som deels Stormvinde og deels Kulde og Frost haver. . .». Om risikoen: «. . . Ikke lenger Tid hen end paa andet aar siden bortkom i april maaned en gaard Mand paa den svage Iis. . .».

Også det historiske blir trukket fram, det forklares at Redalen ble befolket fra den østre siden av Mjøsa, og at det var dårlig med veier i Redalen, «. . . Ikkun en Ride-vey der gik op igjennem bratte Klever saasom Skulhuskleven. . .». Derfor fant disse nybyggere det lettest å ro over Mjøsa når de skulle i kirke.

Men nå, skriver amtet, er det «. . . en særdeles god Landevej. . .», både til Biri og Snertingdalen.

Det følger også et lite spark til presten i Ringsaker, sikkert som en følge av dennes klage over dårlig lønn, amtet skriver: «. . . kand paa ingen maade have at beklage sig saa meget mindre som Ringsager med hensyn til det geistelige enda maae blive at ansee som et af de beste i Landet».

Amtets brev avsluttes slik: «Saaledes vover ieg underdanigst at anbefale Redalingene til deres billige Ønskes opnaaelse».

Kongens ja

Den 22. desember har regjeringen resolusjonen om denne saken klar, og 6. januar 1821 blir den behandlet i statsråd, og godkjent av kongen. Resolusjonen lyder slik i samtidens språkdrakt:

Districtet Redalen paa vestre Side af Mjøsen i geistlig henseende bliver at henlægge fra Ringsager Præstegjæld i Hedemarkens Provsti til Biri Præstegjæld i Totens og Valders Provsti, under følgende nærmere Bestemmelser:

a) Alle visse og uvisse Indtægter af Redalen skulle ved indtræffende Vacance af nuværende Præster og Klokker i Ringsager, saalænge de forblive i Kaldet og Bestillingen, samt til Naadensaarets Udløb, forsaavidt dette finder Sted, tilfalde vedkommende Sognepræst og Klokker i Biri.

b) Redalens Almues Medeiendom i Ringsager Kirke bortfalder.

c) Redalens Almue vedbliver i 20 Aar fra denne Resolutions Datum at deltage som hidtil i de sædvanlige Afgifter og Byrder til Ringsager Kirke og Præstegaard, men erlægger efter disse 20 Aars Udløb, alene Kongetienden med Ringsagers Almue, og fritages for alle andre Byrder og Udgifter til bemeldte Ringsager Kirke og Præstegaard.

d) Biri Almue giver, efter eget Tilbud, Redalen forholdsmæssig Andeel i Præstegjældets Kirker, og afgiver til den Ende til dette Districts Beboere det forødne Stolerum og fornøden Jord til Begravelser uden anden Godtgjørelse end den, at Redalens Almue, saasart de sædvanlige Afgifter og Byrder til Ringsagers Kirke og Præstegaard efter Litr. c ophøre, paatager sig forholdsmæssig Andeel i de Biri Præstegjælds Almue paahvilende Byrder og Afgifter til Biri Kirker og Præstegaard.

Kristians amt mottar denne beskjeden fra kirke departementet i brev av 25. januar. Brevet inneholder overstående tekst, og avsluttes slik: «Hvilket her ved tjenesteligt meddeles til behagelig Underretning og kundgiørelse for vedkommende Kirkes Embetsmend».

Dermed var saken ført til ende, presten i Ringsaker fikk beholde sin inntekt så lenge han satt i kallet, initiativtagerne i Biri fikk utvidet sitt prestegjeld, og innbyggerne i Redalen var fornøyde?

Brattsveen (Foto:Privat)

HALVORD KNUDSEN DULLERUDS LIV OG SKJEBNE.

Forhistorien

På gården Gryte i Vardal var retten satt fredag 22. juli 1808.

Sorenskriver Lauritz Weideman tronet ved enden av langbordet. Ved siden av han satt lagrettsmennene Ole Jensen, Lille Gryte og bonden på Gryte, Hans Olsen. Videre var fogden Schultz tilstede som aktor. Sistemann i forsamlingen var forsvareren som het Mejdell.

I et tilstøtende rom satt arrestanten og ventet urolig, han var blitt arrestert tre måneder tidligere og det var selveste presten i Vardal, Peter Lund som hadde forlangt dette.

Hvem var så denne mannen som hadde så mange mektige menn mot seg, og hvorfor satt han her denne dagen, og ventet på dommen som skulle få slike følger for ham?

Mannen het Halvor Knudsen og var fra Dullerud i Redalen. Han var ingen ungdom lenger, det var 66 år siden han ble født på gården Kinn i Torpa, av foreldrene Knud Olsen og Ingeborg Halvorsdatter. Faren var eier og bruker av halve gården Kinn.

Halvor giftet seg med Berte Hansdatter i 1777, han var da soldat og året etter fikk de en sønn som de kalte Christen, han var litt mentalt tilbakestående.

Noen år senere, i 1783, er disse tre på gården Sæter i Vardal, Halvor har kjøpt denne og er bruker der fram til 1789.

Men så begynner problemene å dukke opp. Halvor og Bertes ekteskap begynner å slå sprekker. Halvor bytter bort Sæter til Lars Christophersen mot halvparten i Åndalen, mens Berte blir boende igjen på plassen Grindvolden under Sæter.

Bare to år senere selger Halvor Åndalen, og i 1794 kjøper han Nordre Dullerud i Redalen av Jacob Knudsen Flasrud for 750 riksdaler. I 1796 får han overdratt odelsretten på samme gård for 250 riksdaler, av sønnen til Jacob Flasrud.

Den uløste konflikten med kona Berte dukker opp igjen, i det Halvor nå føler at han må ha ei kone til å hjelpe seg i gårdsarbeidet.

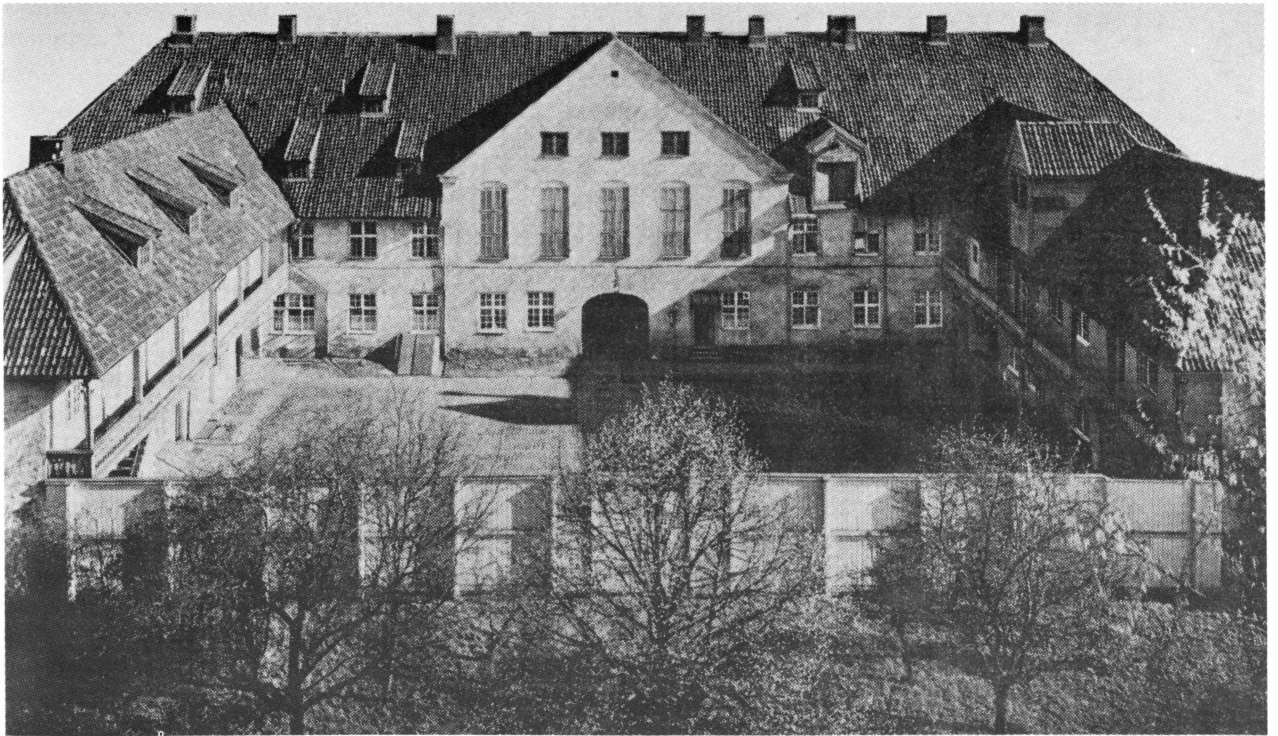
Halvor og Berte innfinner seg derfor hos myndighetene for å ta utseparasjon. Dette skjer i 1799. De forklarer i tydelige ordelag at ekteskapet har gått overstyr og at de nå har bodd adskilt i 10 år, sønnen Christen blir i separasjons papirene tilgodesett med 300 riksdaler fra faren før denne igjen kan inngå nytt ekteskap.

Det neste vi hører om Halvor er fra en merkelig rettsak på Ringsaker i 1804: Halvor hadde overnattet på gården Heggenhaugen, høsten 1800 og hadde stått tidlig opp om morgenen. Husverten var ennå ikke stått opp så derfor gikk Halvor ut i hagen for å forkorte tiden.

Gårdens arbeidsfolk var allerede oppe og drev ute i åkeren og skar korn. Der sto også den 14 år gamle Anne Torgiersdatter, nysgjerrig som hun var fulgte hun med på hva fremmedkaren gjorde i hagen.

Etter en tid ble Halvor oppmerksom på at husverten var stått opp, og han gikk inn og betalte sitt nattelogi, vekslet noen ord med husverten og gikk videre. Fantasien til jenta ute i åkeren ble satt i sving. Hadde fremmedkaren tatt noe ute i hagen? Hadde det ligget noe i lua som han holdt i hånda da han gikk inn igjen i huset?

Resultatet av denne turen i hagen på Heggenhaugen var at Halvor flere år senere blir innkalt til forlikskommisjonen i Ringsaker, for å gjøre opp med Johannes Larsen Heggenhaugen om tyveri av et eller to epler.

Denne innkallelsen er det bonden på Roli, Peder Gjestvang som overbringer. Halvor sier at dette er noe tull og han møter ikke på tinget.

Johannes Larsen Heggenhaugen sender så saken over til påtalemyndighetene, og Halvor blir arrestert og skal dømmes for tyveri av eplene. Saken om de stjalne eplene fyller flere sider i tingboka for Nord Hedemarkens sorenskriverembede, og ender med at Halvor Knudsen Dullerud blir blankt frifunnet.

Halvor føler at alderen begynner å kreve sin rett. Han har ikke inngått noe nytt ekteskap etter separasjonen fra sin kone. I 1805 selger han Nordre Dullerud til Ole Olsen Sviund for 900 riksdaler mot å få føderåd av ham.

Rettsaken:

Så er vi tilbake til fredag 22. juli 1808, og hva er så bakgrunnen denne gang? På våren dette året hadde han vært på et besøk hos presten i Vardal angående en gårdshandel. Han hadde gått kjøkkenveien og lagt ifrase seg hatten i vinduskarmen før han gikk inn til presten.

I det samme vinduet lå det noen småpenger, 12 shilling, som kokka på prestegården Agnete Larsdatter, hadde lagt i fra seg. Mens Halvor var inne hos presten kom Lars Hansen Solberghagen. Han hadde også et ærend hos presten og satte seg til å vente til Halvor var ferdig.

Da Halvor kom ut fra prestekontoret tok han hatten fra vinduskarmen, og da han ble oppmerksom på småpengene som lå der, tok han også disse. Dette så Lars Solberghagen og da kokka like etter kom og savnet pengene gikk de sammen etter Halvor. Han hadde begynt på veien tilbake til Redalen. De nådde ham igjen og forlangte å få pengene tilbake.

Halvor ble redd og prøvde å vri seg unna med å anklage Lars Solberghagen for å ha tatt pengene. Lars sa da at han ville ha Halvor med tilbake til presten for å oppklare tyveriet. Da skjønte Halvor at det var best å tilstå, og han leverte pengene tilbake til Agnete og bad henne om å tie om dette. Men presten fikk greie på det som hadde foregått, og det var ingen nåde fra ham. Selv om pengebeløpet var ubetydelig og Halvor var en gammel mann, skulle han straffes.

Tugthuset i Kristiania der Halvor Knudsen Dullerud endte sine dager. (Foto: Mykland «Norges historie» bind 8)

Dommeren i saken mot Halvor Knudsen Dullerud, Lauritz Weidemann (1775-1856). (Foto: Toten bygdebok bind 2)

Derfor satt Halvor på garden Gryte og ventet på at rettsaken mot ham skulle begynne. Det hadde vært hardt å sitte i arresten disse ukene. Han håpet at han snart skulle få komme tilbake til Dullerud, men han regnet nok med en klekkelig bot for dette naskeriet som han så ofte bitterlig hadde angret.

Da rettsaken startet med aktors innlegg skjønte han at det bar galt av sted. Saken med eplene fra Heggenhaugen ble referert og det ble satt et spørsmålstegn ved hans moralske vandel.

Det hjalp lite at forsvareren påpekte den ubetydelige sum penger som var stjålet og at pengene med en gang var levert tilbake og hensynet til ankla- gedes høye alder.

Dommen:

Sorenskriver Weidemann dømte Halvor Knudsen Dullerud til «5 måneders arbeide udi Aggershuus Stifts Tugthus». Han ble også dømt til å betale sakens omkostninger som blant annet var 3 riksdaler til aktor og 10 riksdaler til forsvareren.

De 12 shillingene hadde blitt dyre for Halvor, men de skulle bli enda dyrere, ja de skulle endog koste ham livet, for 3. februar 1809 døde Halvor på Christiania Tugthus.

Var nå myndighetene ferdig med Halvor? Nei, det var de ikke. Vedførste skiftesamling i boet etter ham møter vi igjen sorenskriver Weidemann, denne gang i egenskap av skifteforvalter.

Alt Halvors jordiske gods blir nøye registrert og bortsolgt på offentlig auksjon 25. oktober 1809. (Se mer om dette annensteds i dette hefte) Dette innbringer 42 riksdaler 2 ort og 21 shilling. Dessuten har Halvor tilgode av Ole Sviund og Lars Sveen ca. 10 riksdaler.

Halvor har vært en forsiktig mann. Han skylder bare ca. 10 riksdaler til andre, og da skulle en tro at det blir litt igjen til sønnen Christen, men det er ikke så vel.

Når sorenskriver Weidemann er ferdig med å gjøre opp boet har offentlige myndigheter og embetsmennene tatt tilsammen 51 rd 2 ort og 4 sh, det vil si nesten alt. Alle offentlige fordringer er prioriterte slik at de som hadde penger til gode fra Halvor, de ovenfornevnte 10 rd, bare får 3 ort og 13 sh å dele, det vil si litt over 8 shilling på riksdaleren.

Hvordan kan dette gå an? Vi går inn i Weidemanns avregning etter boet og oppsummerer slik det står skrevet (summene er, riksdaler, ort og skilling):

Til Christians Amts Deliquentkasse 35-3-03
(Deliquent=arrestant, den fengslede måtte selv utrede omkostningene ved rettsak, fengsel og domsfull byrdelse. Halvor har altså kostet det offentlige overstående beløp)

Skifteomkostninger:	
. . . . . til kongens foged	0-1-08
For de indsendte Proclamationer med 4 afskrifter	0-3-16
Skifteboets omkostninger	2-0-00
Skifte Sallarium	0-2-03
	Er 3-3-03
12 1/2 Procent Skat heraf	0-1-21
1/3 Procent Skat af 52-1-17	
(Boets brutto inntekt)	0-0-17
Indrykket i aviserne med posten	4-1-20
Lendsmanden for Proclamation af kirkebakkene	4-1-00
Lendsmanden for mødt ved skiftet	0-1-00
Vidnerne ved skiftets slutning hver 16 sh. er	0-1-08
Stemplet papir til Skiftebrevets renskrivning	0-3-09
50 Procent Tillegges derfor	0-1-18
For det papir er til fogden betalt	0-1-00
Vurderingsmændene får hver 24 sh. der for begge er	0-2-00
Tilsammen afgaaende Omkostninger	15-3-01
Summa	51-2-04

Vi kan oppsummere med at disse 12 shillingene til kokka på Vardals prestegård hadde kostet Halvor alt, både livet og alt han eide.

LITT OM PERSONENE I DENNE ARTIKKEL.

Dommeren:

Lauritz Weidemann var en ung mann på 32 år da han dømte Halvor Dulle-
rud. Men han hadde allerede vært i sorenskriverembedet i 9 år, først i Søndre
Søndmør og fra 1802 ved Toten sorenskriveri. Faren var fogd i Nedenes og
den unge Lauritz gikk i sin fars fotspor og tok juridisk embetseksamen bare
18 år gammel. Han hadde giftet seg 1797 og fire år før denne rettsaken kjøpte
han gården Stenberg på Toten av en annen av personene som var tilstede på
Gryte, nemlig aktor Foged Schultz. Lauritz Weidemann deltok på riksforsamlingen på Eidsvoll i 1814 og han ble senere amtmann i Hedemarkens amt

Sognepresten i Vardal Peter Lund. (1750-1837)
(Foto: Vardal bygdebok)

og i 1821 i Kristians amt (Oppland). Han ble valgt til stortinget i flere perioder, og var en tid stortingspresident. Weidemann tok avskjed i 1851 og døde på Stenberg 1. august 1856, 81 år gammel. Av sine egne standsfeller, embetsmennene, ble Weidemann hyllet for sin innsats i statsadministrasjonen. Totningene har hyllet ham på sin måte ved at de har laget museum av hans embetsgård slik at vi i dag med egne øyne kan se hvilken av grunn det var mellom dommeren og den dømte i denne saken.

Aktor:

Børge Johan Schultz var fogd i Toten, Vardal og Biri fogderi 1800 til 1825. Han var 55 år da denne rettsaken fant sted. Han bodde på gården Breili i Nordlia. I 1813 var det et oppløp av utsultede bønder og husmenn som kom til fogdegården og med makt truet Schultz til å gi ut korn fra bygdens kornmagasin. Schultz døde på Breili i 1826 etter lang tids sykdom.

Anmelderen:

Peter Lund, sognepresten i Vardal, var en mann på 58 år da Halvor var på besøk hos ham våren 1808. Han var født i Vang prestegjeld på Hedemarken, og var sønn av prokurator Gregers Lund. Han tok sin teologiske embetseksamen i København og i 1778 ble han residerende kapellan i Fron i Gudbrandsdal. 1789 ble han utnevnt til sogneprest i Vardal. Det finnes mange opplysninger om denne mannen, men igjen er det samme forholdet som for Weidemann, de fleste kildene til opplysningene er fra hans egen embetsmannsklasse. Hans overordnede, biskopen, roser ham i sterke ordelag. Lund var en utpreget rasjonalist som satte spor etter seg også utenfor kirken. Han fikk organisert skoleundervisningen i Vardal allerede i 1790, og var også

kjent som en dyktig gårdbruker. Han var prest i Vardal fram til 1822, da han ble utnevnt til sogneprest i Land. Der søkte han avskjed i 1827. Han døde 15. april 1837 i Kristiania. Det heter at han hadde et humant og fordomsfritt syn. Han var sterkt i mot den tidligere praksis med kirketukt som bannsettelse, offentlig skrifte, leiermålsbøter og altergangsforsømmelse. Han syntes dette smakte for mye av hevn fra kirkens side. Vi kommer vel litt nærmere sogneprestens virkelige natur med denne uttalelsen om ham:». . . han preket om Gud, dyd og moral, men mindre om forsoning, om synd og nåde».

Halvors familie:

Berte Hansdatter bodde som tidligere nevnt på plassen Grindvold under Sæter i Vardal. Parets sønn Christen bodde hos sin far på Dullerud. Han giftet seg 1804 med Marie Poulsdatter. Hun var antakelig fra Lehne på Ringsaker, de fikk en sønn i 1805 som de døpte Tobias. Etter rettsaken og farens dødsfall flyttet Christen og Marie til Berte og bodde der. Det er noe underlig ved denne separasjonen til Berte og Halvor som skjedde 6. september 1799. Ved folketellingen 1801 er det opplyst at Berte bor på Dullerud og er gift med Halvor, men ved skiftet etter Halvor blir det klart slått fast at ekteskapet er oppløst ved kongelig bevilling og at Berte ikke har noe å fortre i boet. (Legg forøvrig merke til at Berte er tilstede på auksjonen etter sin mann). Berte Hansdatter døde 7. april 1835 på Grindvolden. Etter morens død levde Christen bare i to år til. Han døde 19. oktober 1837.

Noen signaturer:

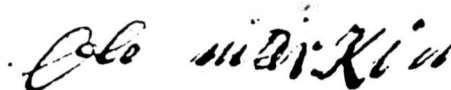
Amtmann Lauritz Weidemann

Lensmann Iver Bø

Gårdmann Jens Dullerud

Gårdmann Ole Markin

Beinerud (Foto:Privat)

Gaaserud (Foto:Privat)

Skøienhagen (Foto:Privat)

SKOLEBILDER

REDALEN SKOLE 1895/96

5. rekke

1. Agnete Vindfallet
  2. Laura Sæther
  3. Anna Haupberg
  4. Ukjent
  5. Olave O. Lierieie?
  6. Ukjent
  7. Mathias Haarseth
  8. Ukjent
  9. Mathinus Ødegaardstuen.
-

4. rekke

1. Juliane Sæther
  2. Mathea Nyseth
  3. Lina Grindvold
  4. Ukjent
  5. Antonette Vangen
  6. Kari Rosenvold
  7. Ukjent
  8. Ukjent
  9. Erik Etnestad?
  10. Ukjent
  11. Lærer Peter Sæther
-

3. rekke

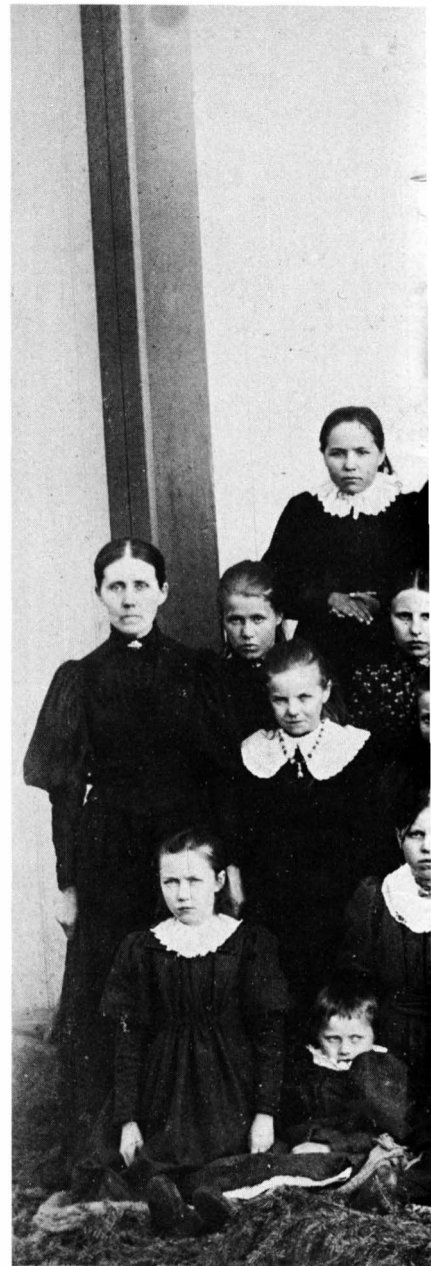
1. Ukjent
  2. Ukjent
  3. Ukjent
  4. Ukjent
  5. Petra Larsen Roli
  6. Augusta Vindfallet
  7. Ukjent
  8. Ukjent
  9. Einar Ødegaardstuen
  10. Ukjent
  11. Hans Ødegaardstuen.
-

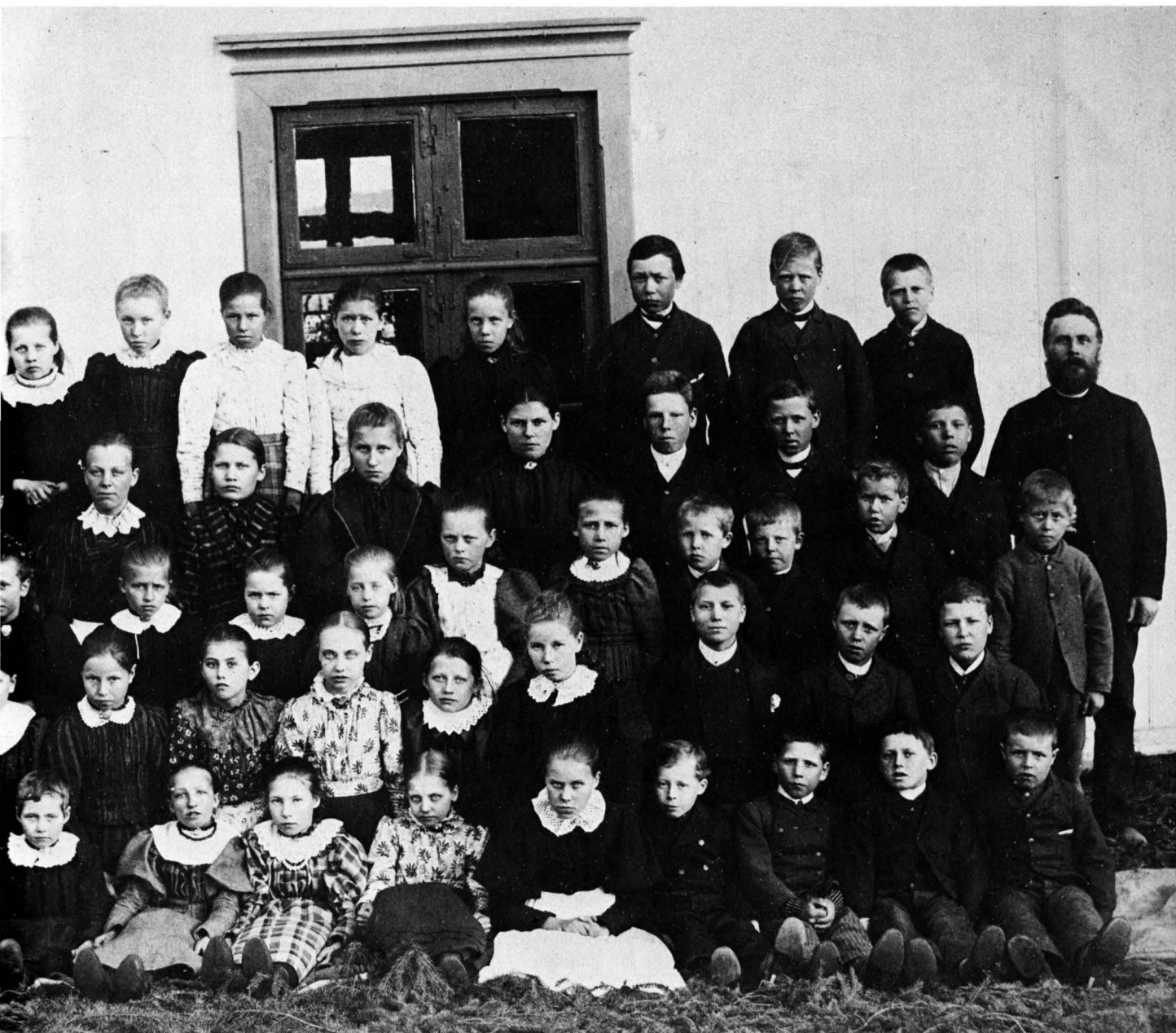
2. rekke

1. Ukjent
  2. Ukjent
  3. Ukjent
  4. Ukjent
  5. Hilda Strandbakke
  6. Augusta Vindfallet
  7. Oline Haupberg
  8. Ukjent
  9. Ukjent
  10. Ukjent.
-

1. rekke

1. Oline Etnestad?
2. Helga Haupberg
3. Klara Engelstad
4. Karen H. Strandbakke
5. Alette Strandbakke
6. Ukjent
7. Olaf Haupberg
8. Karl Etnestad
9. Bernt Etnestad
10. August Vindfallet.

SKOLENE I REDALEN

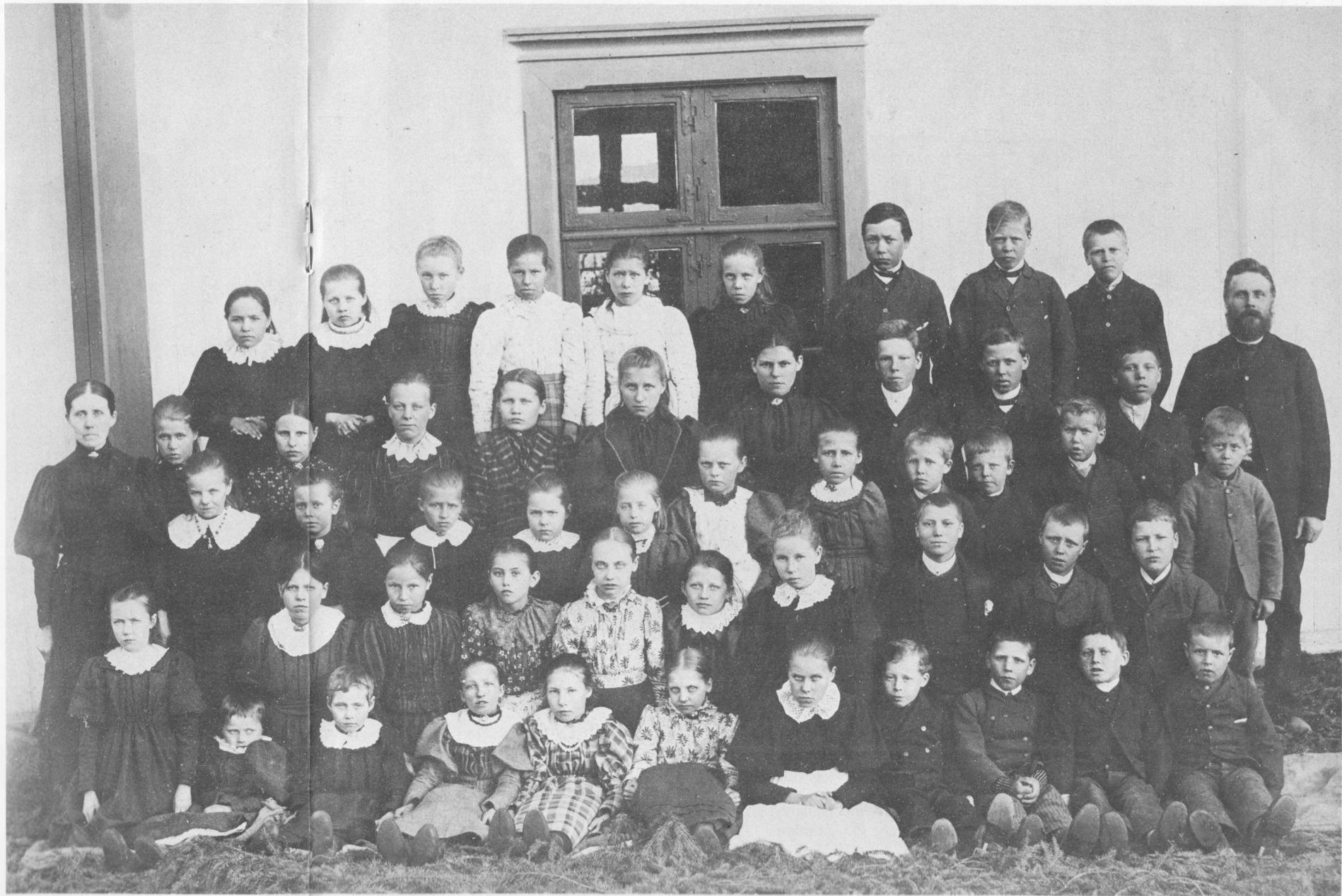
Redalen skoleholderdistrikt omfattet i 1861 strekningen Honne-Roli, mens området Etnestad til Droget ble hetende Bjerkefjerdings skoleholderdistrikt.

I perioden 1863-89 var skolene i området inndelt i Skavdalen, Bjerke og Klundby kretser. Fra 1890 heter det igjen Redalen skolekrets, dette var området fra Markeng til Lier, Klundby krets dekket resten av området. Senere ble grensene for skolene forandret flere ganger. I 1946 ble Klundby skole nedlagt.

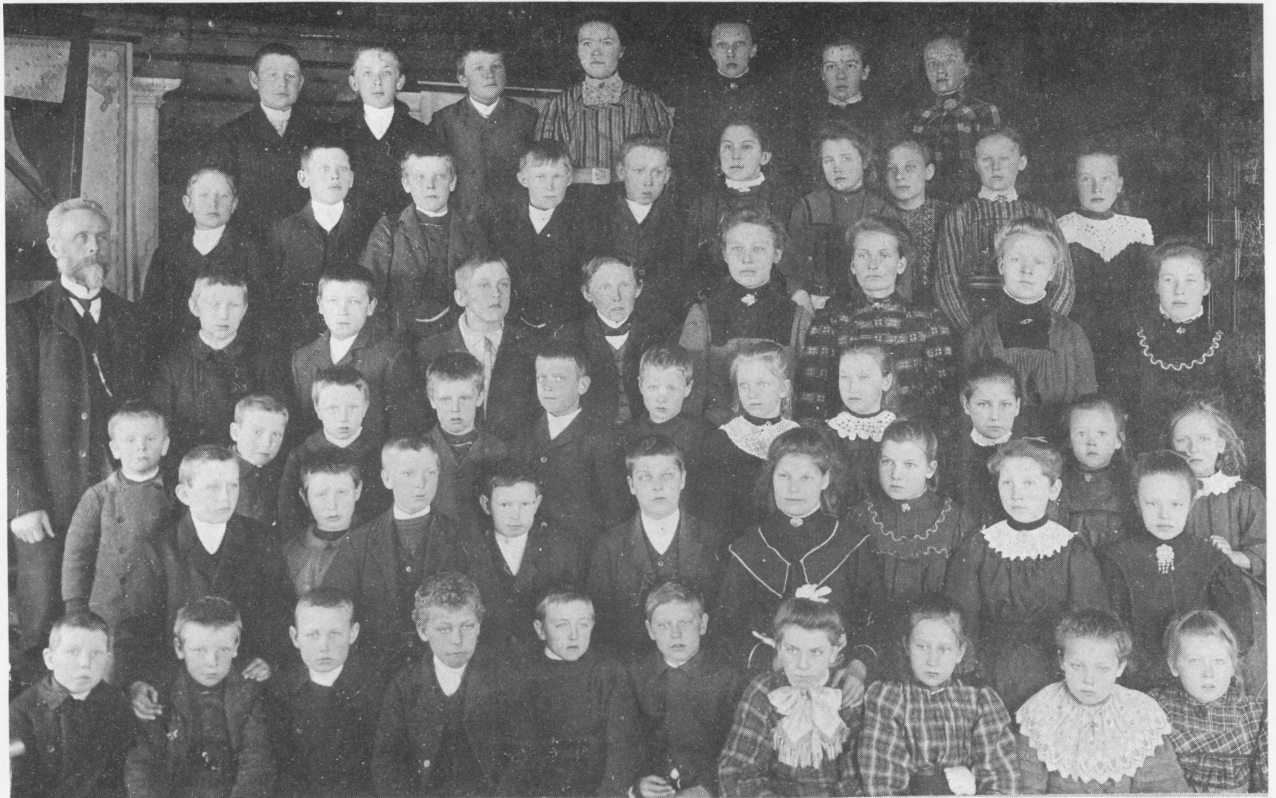
Den store lærerpersonlighet i Redalen var Peter Edvart Sæther. Han var født 1853 i Vestre Toten, og tok eksamen ved Hamar lærerskole i 1874, samme året kom han til Redalen og der virket han helt fram til 1919.

Ved siden av lærergjeningen var han organist, og i 1892 var han med å grunnlegge Redalen indremisjonsforening. Han døde i 1930.

(Alle skolebilder er i privat eie)

SKOLENE I REDALEN

REDALEN SKOLE 1908/09

6. rekke

1. Tora Granli 2. Julie Lund 3. Signe Hasselknippe 4. Anna Skomakerstuen 5. Arne Myrum 6. Ragnvald Reiersen 7. Martin Etnestad.

5. rekke

1. Petronelle Bjørklund 2. Magnil Ødegaarden 3. Borghild Hårseth 4. Petra Sveum 5. Anna Nygard 6. Johan Sørli 7. Arne Ødegaarden 8. Hans Onsrud 9. Alfred Vangen 10. Ukjent.

4. rekke

1. Lovise Haupberg 2. Alberte Stenseng 3. Berte Gåserud 4. Camilla Reiersen 5. Ivar Amundrud 6. Otto Hårseth 7. Johannes Skomakerstuen 8. Per Rolid 9. Lærer Peter Sæther.

3. rekke

1. Benny Trettsveen 2. Tora Sørli 3. Marie Lund 4. Klara Bjørklund 5. Oline Myrum 6. Alfred Sveum 7. Ole Valdresstuen 8. Ukjent 9. Ukjent 10. istein Reiersen 11. Karsten Onsrud.

2. rekke

1. Karen Enger 2. Olga Vangen 3. Magda Østvold 4. Ingunn Skøien-
engen 5. Per Valdresstuen 6. Nils Nygard 7. Adolf Trettsveen
8. Peter Sveen 9. Ukjent.

1. rekke

1. Josefina Sørli 2. Borghild Reiersen 3. Petra Trettsveen 4. Emilie Sandberg 5. Martin Hårseth 6. Ukjent 7. Olaf Myrum 8. Martin Lund 9. Onsrud 10. Ukjent.

REDALEN SKOLE 1916/17

5. rekke

1. Berta Sveen 2. Magnil Kvisgaard 3. Ragna Kvernstuen 4. Valborg Kvisgaard 5. Gerhard Evensen Rolieie 6. Erling Tofsrud 7. Leonard Haugen.

4. rekke

1. Anna Hauge 2. Augusta Haugen 3. Agnet Nyland 4. Ragna Amundrud 5. Lene Hatterud 6. Ivar Larsen Rolieie 7. Bottolf Nyseth 8. Harald Bjørklund.

3. rekke

1. Ukjent 2. Magda Bøverløkken 3. Klara Sveen 4. . . Lund? 5. Asta Stensli 6. Axel Haugen 7. Arne Stensli.

2. rekke

1. Anna Nyset 2. (Karen Marie Ødegaarden?) 3. Lovise Stensli 4. Amalie Lund 5. Borghild P. Lierie 6. Alfred Bøverløkken 7. Leif Larsen.

1. rekke

1. Lovise Sveen 2. Sina Nyset 3. Hansine Rosenvold 4. Lovise Smedstuen 5. Oskar Larsen 6. Adolf Amundrud 7. Ivar Bøverløkken.

REDALEN SKOLE 1916/17

5. rekke

1. Berta K. Bjørklund 2. Lovise Etnestad 3. Ida Skaare 4. Asta Severinsen 5. Magda Vangen 6. Ukjent 7. Martin Hasselknippe 8. Anton Sørli 9. Olaf Severinsen.

4. rekke

1. Kristine Markeng 2. Aslaug Bjørke 3. Nilla Skøien 4. Emilie Valdresstuen 5. Anna Lilleng, Nybakk, Brovold 6. Leif Enger 7. Even Hilstad Roli 8. Marthinus Amundrudengen.

3. rekke

1. Paula Lund 2. Anna Severinsen 3. Tora Skøien 4. Marie Skøien 5. Laura Bekkelund 6. Reidar Bergum 7. Hans Hagen 8. Osvald Libakken 9. Ole Trettsveen.

2. rekke

1. Hansine Rosenvold 2. Hilda Trettsveen 3. Lovise Stensrud 4. Magda Libakken 5. Tora Sørli Valdresstuen 6. Bernt Libakken 7. Einar Østvold 8. Gunnar Valdresstuen.

1. rekke

1. Synnøve Etnestad 2. Solveig Hagen 3. Edrun Sveen 4. Hjørdis P. Enger 5. Lovise Sveum 6. Lars Hatterud 7. Rudolf Martinsen 8. Kristian P. Enger? 9. Adolf Snekkerhagen.

REDALEN SKOLE 1923

5. rekke

1. Ole Trettsveen 2. Einar Østvold 3. Harald Sveen 4. Gustav Haugen 5. Oskar Valdersstuen 6. Marie Skøien 7. Tora Skøien 8. Magda Bøverløkken.

4. rekke

1. Lærer Karl Brynstad 2. Ivar Ødegaardstuen 3. Jostein Julsen Bjerke 4. Kristian Enger 5. Lars Rolidbakken 6. Olaf Østvold 7. Kristian Sveen 8. Edvin Rolidbakken 9. Edrun Sveen 10. Lærerinne Anna Hauge.

3. rekke

1. Karsten Sveen 2. Oskar Smedstuen 3. Leif Amundrudengen 4. Asbjørn Kvernstuen 5. Hans Skøienengen 6. Asbjørn Haugen 7. Martin Haugen 8. Martin Kjensjord.

2. rekke

1. Alma Amundrudengen 2. Asora Haupberg 3. Odlaug Lilleng 4. Valborg Hagen 5. Lovise Hagen 6. Magnhild Ødegaardstuen 7. Inga Skøienengen 8. Borghild Libakken 9. Klara Hatterud 10. Lovise Lilleng 11. Valborg Pedersen.

1. rekke

1. Hans Pedersen 2. Ivar Skøienengen 3. Alf Amundrudengen 4. Ivar Stenseng 5. Even Haugen 6. Alfred Skøien 7. Ole Brovold 8. Olaf Hatterud 9. Erling Forseth.

KLUNDBY SKOLE 1921/22

4. rekke

1. Ludvik Melum 2. Reidar Russ 3. Kristian Torleifsen 4. Agnes Lund 5. Kristen Tømte 6. Lærer Olav Klingenberg.

3. rekke

1. Sverre Nyhus 2. Paul Brateng 3. Karsten Strandbo 4. Tom Skjønsbyhagen 5. Alfred Aasen 6. Anna Nyhus 7. Olga Vangen 8. Augusta Ødegaarden.

2. rekke

1. Helga Haugen 2. Olga E. Bratteng 3. Martha P. Bratteng 4. Anette Nyhus 5. Ellen Torleifsen 6. Karin Vangen 7. Berglød Lund 8. Else Pettersen 9. Martha E. Bratteng 10. Olga Limoset 11. Petra Limoset.

1. rekke

1. Kristian P. Bratteng 2. Johannes P. Bratteng 3. Alf Pettersen 4. Lars Klundby 5. Ludvik Jenssveen 6. Johannes Torleifsen 7. Karsten Haugom 8. Ivar Iversen 9. Kristian Tømte.

KLUNDBY SKOLE 1925

3. rekke

1. Ludvik Jenssveen 2. Sverre Hagen 3. Gunnar Hanssveen 4. Karsten Strandbo 5. Kristian Tømte 6. Oskar Hanssveen 7. Johannes Bratteng 8. Ivar Hagen 9. Ivar Haugen.

2. rekke

1. Petra Limoset 2. Berglodt Lund 3. Karin Vangen 4. Ellen Torleifsen 5. Martha P. Bratteng 6. Anette Nyhus 7. Kirsten Tømte 8. Olga E. Bratteng 9. Johannes Torleifsen 10. Sverre Nyhus 11. Karsten Bjørklund.

1. rekke

1. Rikard Vangen 2. Martin Vindfallet 3. Kristian P. Bratteng 4. Johannes Trettsveen 5. Egil Valaker 6. Johannes Austad 7. Lærer Valaker 8. Petra Austad 9. Margit Limoset 10. Tora Tømte 11. Ester Haugen 12. Lilli Martinsen 13. Martha E. Bratteng.

Skavdalen slik den så ut før
brannen i 1943. (Foto: Privat)

EN GAMMEL BRANNTAKST FRA SKAVDALEN.

Når de røde hane galte i gamle dager betydde det at de det gikk ut over ble svært hardt rammet. Den eneste hjelp de kunne håpe på å få, var noen tids skattefrihet fra Kongen. Utover 1820 og 1830 årene ble det mer og mer almindelig å forsikre seg mot brann.

Brukeren av Skavdalen, Ole Larsen, fant det tryggest å forsikre husene sine, og dermed får vi som lever 150 år etterpå vite litt om hvordan Skavdalen så ut den gang i 1837.

Ole Larsen hadde fått bygselbrev på Skavdalen av sogneprest Bergh i 1832, han var da 21 år gammel. Stefaren, Knud Pedersen Ulland, hadde drevet gården i noen år til Ole kunne overta.

Vi gjengir her taksten slik den står i ekstraretsprotokollen:

Aar 1837 den 6 september blev en Extraret sat paa den Ringsager Presteboel benefiserede Gaard Skavdalen i Biri Thinglaug for efter Forlangende af Leilendingen Ole Larsen Skavdalen at taxere husbygningene paa bemeldte Gaard som han agter at lade forsikkre i Rigets almindelige Brandcasse. Retten blev i Sorenskriver Weidemanns Embetsforfald betient af can. jur. Krohg og underskreven af distriktets foged udnevnte eedsvorne Laugrettesmend. Requirenten Ole Larsen var tilstede og anviste til Taxation følgende husebygninger som af retten blev tagne i Øiensyn saaledes befundne beskrevne og taxerede:

1 Hovedbygningen 20 alen lang, 9 alen bred, 2 Etager høy tækket med bord har 13 fag Vinduer og 6 indvendne Rum	170
2 Lad og Staldbygningen 31 alen lang 10 alen bred tækket med bord har 8 Rum Stald med 4 Spiltau-grum og Skaale	160
3 Fæhuset 14 alen langt 11 alen bredt tækket med bord har 15 Baaserum 1 Kalvebinge og Trev	100
4 Saue og Svinehuset 7 alen i kvadrat har 2 Rum og Trev	20
5 Laavebygningen 22 alen lang 11 alen bred tækket med Spon har 1 Tærskelaave 1 Ondlaave 2 Gulv og 2 Hielder	100
6 Staburet 10 alen langt 8 alen bredt tækket med bord har 1 Rum under og 1 over.	20
7 Smedien 7 alen i firkant tækket med bord	10
8 Badstuen 9 alen lang 7 alen bred tækket med Bark og Torv	20
Tilsammen	600

Skriver sex Hundrede Norske species. Administrator var med Laugrettet enig i de satte taxter. Alle oven taxerede bygninger var opførte af tømmer og i taalelig god Stand. Reqvirenten foreviste brandhage, brandstige og et par dautzin bøtter og Spand som Laugrettet synedes at være pasende brandslukningsredskaber for denne Gaard. Andledning til Vand haves ved en kielde og en Bæk 150 Skridt fra Gaardens Huse. Foretningen blev derpaa sluttet og Retten hevet. T. Krohg Lars Tostensen Aalkytterud m. f. p. Ole Schøyen m. f. p.

Tøllef Amundrud m. f. p. Hans Etnestad - - - - -
Ole Larsen fikk snart bruk for sin brannforsikring. Den overfornevnte badstua brant ned natten til 15 mars 1839.

Disse gamle branntakstene gir rike bygningshistoriske opplysninger og de finnes nesten for alle gårdene i Redalen fra ca. 1830 og utover.

Enger (Foto:Privat)

MOR OG SØNN

Når gamlefolkene på gården skulle gi over eiendomsretten til barna, eller de solgte gården til fremmede, kunne de betinge seg husrom og mat av den nye brukeren.

Dette kalles føderåd eller kår og er en meget gammel sosial institusjon i Norge.

Kontrakten om føderåd ble gjerne skrevet samtidig med skjøtet men ikke alltid tinglest.

Ingeborg Tollefsdatter hadde blitt enke i 1800, hun hadde vært gift med Anders Olsen (1758-1800), de hadde drevet Amundrud siden 1787 og hadde fem barn.

Eldste sønn Ole Andersen (1775-) skulle nå ta over, og etterfølgende føderådskontrakt ble satt opp:

FØDERAADS CONTRACT

Underskrevne Ole Andersen Amundrud af Redahlen til Biri Tinglaug tilstaaer hermed, at jeg til Heftelse paa min ejende, brugende og paaboende gaard Amundrud Matr. No. 111 skylder 2 Kskind forbinder mig at svare aarlig Livøre til min kiære Moder Ingeborg Tøllefsdatter for hendes Levetiid nemlig:

1. Leveres hende 3 1/2 Tønde Blandkorn af det bedste som voxer paa gaarden, 10 Sættinge Byg, 5 Sættinge Ruug, hver Tønde skal holde 20 Sætting, hver Sætting 9 Potter. Disse Korn vahrer skal leveres Spiisefærdig for hende.
2. Nyder hun en Ager ovenfore Fæhuset af Størrelse 1 1/2 Maal, samme Ager skal giødsles hvert Aar med 8 forsvarlige Læs Møg og Vaaraand giøres af gaardbrugeren i forsvarlig Tiid, men hun skal selv anskaffe Føet dertil.
3. 1 Sætting Salt, 1 Bismerpund Sild, 1 Bismerpund Tørfisk.
4. Til Slagt 3 voxne Souer som svares aarlig.
5. 2 Par Skoe af Lær som hun nyder aarlig.
6. Fødes, rygtes og stilles saa forsvarlig som gaardbrugeren egne, 1 koe og 4 Souer som nyder Husrum med gaardens Kreature, ikke allene nyder disse Havnegang om Sommeren men stilles forsvarlig om Vinteren, og om hun kan blive i Stand til at høste til 1 Koe eller nogle Souer paa egen Bekostning, da skal de paa samme Maade som meldt nyde Huusrum og Havnegang.
7. Til Foerland nyder Hun et Engestykke kaldet Sættervangen.
8. Til Løvskov den væstre Deel af Øverengen liige efter den Vej som gaaer der gjennem til et Bierg ved Skøyen ødegaarden.
9. Nyder hun til Husrum for sig og siine Ting Kjøkkenet og et Loft over samme, og ligeledes en Kaave ved Gamlestuen og med forsvarlig Istandholdelse af gaarde Brugeren i alle Deelee, samt fornøden Brændeveed sønderhuggen og indbaaren.

10. Frie Hæst med fornøden Reedskab til og fra Kirken saavelsom til alle fornødne Begivenheder.

11. Og dersom hun selv vil finde for got at flytte fra gaarden, daskal hun i alle Deelee som meldt nyde og beholde det hende bevilgede Føderaad som jeg eller gaardens Bruger er forpligtet at svare.

12. Og naar hendes Dage ere Omme og hun ved Døden Afgaaer, da skal jeg være forpligtet til, at besørge hendes Iordefærd med en sømmelig og Anstendig Begravelsebekostning, som allerede til mig er betalt.

13. At gaee hende til Haande med al kiærlig og sømmelig Opvartning som et Barn mod siine Forældre sømmer og anstaaer, ikke allene i Sundheds og Helbreds men endmeere i sygdoms og Alderdoms Dage.

14. Denne Føderaad som meldt skal ikke allene af mig men ogsaa af hvem som i sin Tiid bliver ejere af gaarden Amundrud ubrødelig svares i Alle Deelee. Naar Føderaadskonen er Død falder Føderaadet tl gaarden jgien. Dette til Bekræftelse under min Haand og 2de Mænd til Vitterlighed.

Fra Kolberg den 9de Iuly 1804.

Ole Andersen med ført pen.

Til Vitterlighed E. Nøss Ole Kolberg.

En kan gjøre seg mange tanker naar en leser slike gamle føderådskontrakter, her er det tydelig at sønnen vil at moren skal ha det så godt som mulig. Bare se under punkt 13.

Ingeborg Tolleffsdatter døde i 1811.

Øvre Amundrud (Foto:Privat)

HUSMANNSPLASSEN LYBEKK.

Denne plassen ligger under gården Skøyen. Den nevnes første gang i folketellingen i 1865. Plassen er nok eldre, men opplysninger om navn på husmannsplasser er sparsomme før denne tiden.

På Skøyen nevnes det tre husmenn så langt tilbake som 1723, ved folketellingen i 1801 er det fem husmenn, og i 1865 er det seks. Foruten Lybekk nevnes, Brovold, Myrum, Farverstuen, øvre og nedre Engen og Nyseth.

Den første vi med sikkerhet vet bodde i Lybekk var, Kristian Olsen. Han var født 1823, på en plass under Skulhus. I folketellingen for 1865 står det at han er enkemann, og har tre mindreårige barn. Oline åtte år, Karl seks år, og Andrine fire år. Til hjelp i huset har han en inderst(leieboer), Marte Hansdatter (Født 1821). Hun er enke, og har med seg sin sønn Edvart Kristiansen, som er ti år gammel.

Vi vet ikke med sikkerhet hvem Kristian hadde vært gift med, og heller ikke om alle barna hans var født i Lybekk, dette fordi kirkeboka fra Biri for dette tidsrommet gikk tapt ved brannen på prestegården i 1890.

Kristian giftet seg på nytt i 1868 med Beata Johannesdatter. De bodde i Lybekk til ca 1872, da de flyttet til plassen Engeland under Dullerud.

Svigerfaren til Kristian, Johannes Hansen øvre Engen, flyttet så inn i Lybekk. Han var gift med Sina Petrine Olsdatter, og hadde tidligere vært husmann under Dullerud og Lien. De hadde mange barn, blant andre ovenfornevnte Beata født 1845 og Lars født 1865 (se bilde på forsiden og artik-

Første rekke fra venstre:

1. ukjent 2. Agnete Skøyen
3. Emma Haugen 4. Lava Lybekk
5. Lars Lybekk 6. Mina Nordengen
7. Antonette Lybekk 8. Borghild Grinvold.

Bakerste rekke fra venstre:

1. Lars Haugen 2. Mathias Brovold
3. Amerika agent Pedersen 4. Ole Skøyen.

(Foto:Privat)

kelen «Redølinger i 400 år»). Johannes og Sina Petrine flyttet til Laggerbakken under Bjørke ca 1885.

Den neste som bodde i Lybekk var Lars Larsen, født 1858 på Rolikvernstuen. Han giftet seg i 1878 med Antonette Nilsdatter fra Nettåsen. Disse hadde tidligere bodd på plassen Amundrudengen i noen år. Da de kom til Lybekk hadde de fire små barn, Lina født 1877, Nikoline født 1879, Matias født 1882 og Anton født 1884.

I årene som fulgte kom det ytterligere fem barn til verden i Lybekk. Disse var, Nils i 1886, Rudolf i 1888, Arne i 1891, Martinus i 1894 og Lava i 1897.

Lars måtte svare 1/2 tjeneste om sommeren, og kr. 40.00 på vinteren. Etter noen års forløp ble dette forandret til 30 dagers pliktarbeid i slåttonn og skuronn. Av husdyr hadde de 2 kuer, kalv og en gris.

På våren og sommeren arbeidet Lars som tømmerfløter, og på vinteren reiste han som kramkar og solgte blikktøy og klesvarer.

Alle barna til Lars og Antonette, med unntak av Lava, reiste til Amerika. Den nest eldste datteren Nikoline (gift med Lars Drogsethaugen) kom tilbake til Norge etter fem år i Kanada.

Det var trange kår i Lybekk, både fysisk og materielt, kosten var som oftes sild og poteter og litt melk.

Antonette døde i mars 1923, da flyttet Lars ned til Skøyen der han og datteren Lava bodde til han døde i mai 1929. Olaf Skøyen solgte Lybekk til Bottolf Nyseth i 1936. Han solgte det videre i 1939 til Ole Chr. Hagen (Skøyenhagen).

Husene var da forlengst revet og jorda er nå oppdyrket. Det er i dag ingenting igjen av dette stedet, borte er husene, menneskene som bodde der med sine håp og drømmer. Vi har bare igjen bilder som forteller om en solvarm sommersøndag i gode venners selskap.

Foran fra venstre: 1. Emma Haugen 2. Lava Lybekk 3. Bergine Grinvold 4. Borghild Grinvold. Stående bak fra venstre: 1. Lars Haugen 2. Johannes Grinvold 3. Lars Lybekk 4. Antonette Lybekk 5. Mathias Brovold 6. Ole Skøyen 7. Johannes Brovold 8. Amerika agent Pedersen 9. Ukjent 10. Mina Nordengen 11. Agnete Skøyen.
(Foto:Privat)

Emissær Ole Martin Johansen
(Foto: «Kristenliv i Oppland»)

MENNESKEFISKEREN BIRI-JOHANSEN.

På slutten av forrige århundre var området rundt Unset et religiøst kraftsentrum. Her bodde det betydelige forkynnere, de fleste var født langt utenfor Redalens grenser.

På FREMSTAD bodde Martinus Eriksen (1830-1891). Han var gift med Karen Hasli, og virket en tid som lærer men ga opp dette og begynte som forkynner.

På SANDER bodde Ole Vaadeland. Han var født i Høiland i Rogaland. Han brant ivrig for avholdsaken og i 1884 ble «Redalen Totalafholdsforening» dannet med hjelp av enda en langveisfarende mann, blikkenslager Nystrøm, født i Stockholm. Han bodde en tid på Unset før han flyttet til Gjøvik.

I 1890 kjøpte Olaus Hasli stedet, han var også en omreisende forkynner.

Men det er på ØVRE SANDVOLD de fleste tilreisende forkynnere har bodd.

Christen Amble fra Kaupanger i Sogn kjøpte stedet i 1869. Han giftet seg med søsteren til Martinus Eriksen på Fremstad, Pernille. Hun var en av stifterne av Redalen Kvinneforening.

I årene 1888 til 1891 bodde Halvor Andresen (senere Gjøvik) i Sandvold. I 1891 flyttet Erik Syversen Aandal hit, han var født i 1864 på Bolsøy i Romsdalen, også han var forkynner.

Men det er den neste eieren av øvre Sandvold vi skal stoppe litt opp ved. Denne het Ole Martin Johansen og var født i 1854 på Alvøen ved Bergen. Han ble tidlig vekket for misjonsarbeidet, og arbeidet hele sitt liv iherdig for Kinamisjonen.

Det fortelles at folk likte å høre på ham, særlig de unge. Han var kvikk og hadde et lyst sinn, men han var mørk i hår og skjegg, og enkelte kalte ham for Svarte-Johansen.

Han giftet seg i 1891 med Anne Nilsdatter Stenberg fra Øyer. De bodde en tid i Bergen før de i 1894 kjøpte øvre Sandvold og fra nå av ble han kalt Biri-Johansen.

Han var en flink menneskefisker. Arbeidsområdet de første årene var Gudbrandsdalen og området rundt Mjøsa, men det hendte at han også tok en tur til Hadeland og Valdres.

Johansen dro en gang til Hadeland med gode anbefalinger fra overnevnte Halvor Andresen. Han skulle hilse på bror hans, som hette Kasper og bodde i Brandbu.

Halvor hadde ringt broren og bedt ham forberede et møte for Johansen på Brandbu. Men da Johansen kom, hadde Kasper glemt det hele. Johansen tok skuffelsen med slik ro at Kasper Andresen ble helt rørt, og disse to ble senere venner for livet.

Kasper Andresen har skildret møtet slik: «Så en dag står en liten, livlig vestlending i min butikk, han fortalte at han var emissær Johansen fra Bergen. Jeg fattet godhet for mannen og muligens litt for arbeidet han representerte. Han var en ildfull forkynner, nidkjær for sjelens frelse og ivrig for Kinamisjonen».

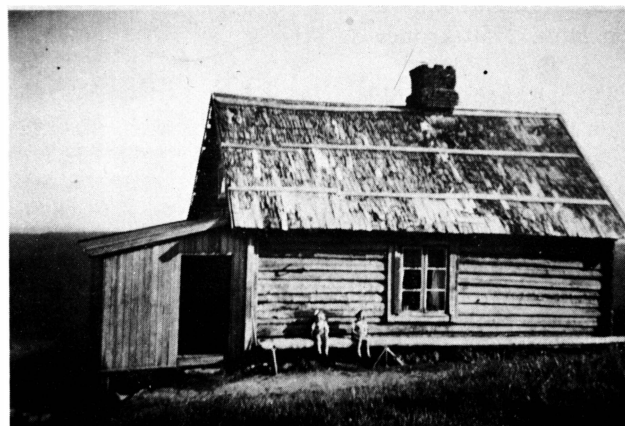
I 1896 flyttet Kasper Andresen til Gjøvik, og hans virke der skulle være godt kjent.

På en plass under Roli bodde Martin og Matea Kvernstuen. Begge var gudfryktige og en kjent predikant har sagt om Martin, at kommer noen til himmelen fordi han er snill, så er Martin Kvernstuen sikker.

I Redalen stiftet Johansen Kinalag før 1895, og Matea Kvernstuen ble leder. Her bodde predikantene, og her ble mange møter holdt, som Matea og Martin Kvernstuen forberedte med bønn.

Olaf Haupberg var en av lederne i Redalen. Han var et stille og godt menneske og vant mange venner for Kinamisjonen. Der han var leder da han døde i 1940. Hans søster Anna reiste ut og ble misjonær i Kina. (Olaf og Anna Haupberg er med på skolebildet fra 1896).

Biri-Johansen virkeområde strakte seg over hele Oppland og Hedemark. Fram til 1905 hadde han stiftet 55 Kinalag bare i Oppland.

Bergum (Foto:Privat)

Friheim (Foto: Privat)

FORSAMLINGSLOKALET «FRIHEIM» PÅ SMEDMOEN.

Innføringen av allmenn stemmerett i 1898 (for menn, kvinnene fikk stemmerett i 1910) betydde en mektig stimulans for store deler av den norske yrkesaktive befolkning. Nå var det ikke lenger nødvendig å eie jord for å kunne være et fullverdig statsborgelig individ.

Dette var en tid som var preget av nye ideer, bedre kommunikasjon og stigende folkeopplysning. Troen på at det nyttet å arbeide for en felles sak hadde festet seg hos mange.

Det var i denne tiden at Redalen Arbeiderforening ble stiftet. Bygging av et forsamlingshus var høyt prioritert hos foreningens medlemmer, og i 1906 kjøpte de en tomt av eiendommen Skulhusmoen »af størrelse ca. et skaarmaal» som det står i skjøtet.

Kjøpesummen var 80 kroner og foreningen ved formannen, Anton Ødegaardsstuen, gikk straks igang med planene for oppføring av lokalet.

Først måtte økonomien sikres og foreningen lånte 2750 kroner av Alf Mjøen på Gjøvik.

I tråd med tidens ånd ble forsamlingshuset kalt «Friheim». Lokalet ble oppført av Ole Myrum og L. Bakken, og etter en forholdsvis kort byggetid sto det ferdig i desember 1906.

Innvielsesfesten ble holdt søndag 9. desember. Det var møtt frem hele 300 mennesker, og ved festens begynnelse fikk Stener Nyseth overlevert bygget på foreningens vegne av byggekomiteens formann A. Ødegaard.

Deretter var det klart for festens hovedtaler, kaptein Alf Mjøen fra Gjøvik, han åpnet med å påpeke den store betydning det hadde for Redalen Arbeiderforening å eie sitt eget lokale. Han håpet at arbeiderne i Redalen ville slutte opp om sitt nye lokale, og at alle ville legge ryggen til ved fremtidige oppgaver.

Han påpekte også at et så stort foretagende måtte bæres fram i samlet flokk, og han avsluttet med å si at hver enkelt ville høste fordel «af det nye Forsamlingshus i eget Kundskab og Oplysning, i Sterkere Samfundsand og i Mangen glædelig og hyggelig Samværsaften»

Hyggelige samværsaftener skulle det bli mange av på Friheim i årene som fulgte. Her var det dans og moro, drikking og slåssing. Det siste skjedde vel helst når guttene fra Moelven kom over og skulle kapre jentene i Redalen. Men også alvor og høytid var det på Friheim, presten i Biri hadde faste gudstjenester der flere ganger i året.

Foreninger og lag i Redalen hadde nå et sted for sine møter og arrangementer, utallige er de premieutdelinger, losjemøter, basarer og juletreffester som er holdt på Friheim.

I hele 32 år eide Redalen Arbeiderforening lokalet. I 1938 solgte de det til Redalen Småbrukerlag, som så drev lokalet videre.

Under krigen overtok det nazistiske Biri Bondesamband en kort tid Friheim, men i 1946 ble det tilbakeført til Småbrukerlaget.

I 1956 solgte Småbrukerlaget lokalet til private og i 1964 måtte Friheim vike for framskrittet, riksveien skulle utvides og Friheim sto i veien.

Redalens Arbeiderf.

bar

Indvielsøsfest

i sit nye Lokale Søndag den 9
December Kl. 2 Etterm.

Beverting med Kaffe og Ju-
lokage.

Hornmusik.

Efterpas en Svingom.

Entré 25 Øre.

Basar.

Redalens Arbeiderf.

afholder Basar i sit nye Lokale
„Friheim“ Lørdag den 15de
og Søndag den 16de December
førstkommende til Indtøgt for Lo-
kalet.

Gaver modtages med Taknem-
melighed af Stener Nyseth, Anton
Gaaserudengen, Karl Moen, Theo-
dor Sleitum, Hans Bakken og
Torleif Klundbystuen.

Komiteen

L. O. G. T.

Luge

„Redalens Lys“

afholder

Kurofest

paa Friheim Nytaarndagen Kl. 6.15.

Entré Herrer 50 Øre. Damerne
medbringer Kurve.

NB. Berusede Personer har ikke
Adgang.

Klipp fra Velgeren 1906-07

AUCTION PAA GAARDEN SVIUND I BIRIE.

«Aar 1809 Onsdagen 25 October blev efter tillysning af kirkebakken i Biri offentlig auction foretagen og afholden paa Gaarden Sviund af Redalen i Biri Tinglaug, hvorved blev bortsolgt nogle Sengeklede og Gaardsredskaber, alt tilhørende Boet efter den bortdøde føderaadsmænd Halvor Dullerud . . .»

	Vurdering	Auctionsbud	Kjøbernes Navne
1 Bagstegang med tilhørende Ring og Fiel	2-3-0	4-1-0	Jacob Fossum
1 Underdyne med Dunfyld	6-0-0	7-0-2	Erich Lønnum
1 Roeskab med Laaser	1-0-0	1-0-0	Peder Skulhusejer
Paa Dullerud:			
1 kasse med Skrab	0-0-10	0-0-14	Ole Sviund
1 hammer og hovtang	0-1-12	0-1-13	Lensmand Bøe
1 Sviejern og 1 Verkjern	0-0-8	0-0-6	Knud Soelberg
1 Skøre og 1 Høvel kloe	0-0-4	0-0-4	Hans Larudejer
1 Kosthage og 1 King	0-0-2	0-0-2	Ole Sviund
1 Livjord og 1 stald rækrem	0-0-12	0-0-13	Christian Flasrud
2 par Skospender og 1 Krudthorn	0-1-0	0-0-14	Jens Grøterud
1 Stykke Biugiords vev	0-0-4	0-0-8	Amund Kamphaugen
1 Eske med Knapper	0-0-2	0-0-2	Ole Sviund
1 Sengested med Skab	1-2-0	1-2-1	Mikkel Dullerud
1 langt Bord med Stoel	0-1-0	0-1-1	Lars Skavdalen
1 Bagstefiøl	0-0-16	0-0-0	Solgt med Bagstegangen
1 Dørrskab	1-0-0	1-1-0	Peder Ovinsen
1 Ølkande	0-0-8	0-1-3	Even Lien
1 Meeleske	0-0-12	0-2-0	Peder Landaasen
3 Fad og 1 liden øse	0-0-12	0-0-12	Ole Schøyeneje

1 troug, 1 Saltkiørel	0-0-6	0-0-10	Christian Fladsrud
1 Stegepande	0-0-16	0-2-0	Knud Saxberg
1 Snuskvern	0-0-4	0-0-3	Joen Amundrud
1 par Mangletrær	0-0-12	0-0-21	Agnete Markind
1 Lyseklype	0-0-2	0-0-8	Erik Markind
1 stor Meelbøle	0-3-0	1-3-0	Christian Fladsrud
1 ystekolle med skrab	0-0-4	0-0-5	Even Lien
1 Kledeskiste	0-2-0	0-3-0	Christian Fladsrud
1 Traug	0-0-4	0-0-5	Even Lien
1 Saaemæle	0-0-16	0-0-17	Dorothea Larudeje
1 Bonke	0-0-8	0-0-4	Lars Engereje
1 Biutelle	0-0-4	0-0-3	Contoret
1 Laasferdigt skrin med Skrab	2-0-0	1-2-0	Hansøn
1 rød Lue	0-0-12	0-2-13	Hans Larudeje
1 Hat	0-1-12	0-1-13	Lendsmand Bøe
1 Skreppe	0-0-4	0-0-5	Even Lien
1 Bogring	0-0-8	0-0-14	Peder Ovesen
1 par Støvler	0-0-16	0-1-8	Johan Qvatumshagen
1 Grynsigt	0-0-4	0-0-12	Even Lien
1 Øltønde	0-1-0	0-0-9	Anders Qvattum
1 Lysekiste med Skrab	0-0-12	0-0-16	Lars Skavdalen
1 Meelbut	0-0-12	0-1-0	Lars Engereje
1 Ystekjørel og en liden naver	0-0-12	0-0-4	Peder Landaasen
1 Qvarteltræ med Skrab	0-0-8	0-0-8	Ole Schøyeneje
1 Halvtønde tre og 1 flaske	0-0-12	0-0-17	Even Lien
1 Fiskebelg	0-0-8	0-0-15	do
1 Handsoug	0-1-0	0-1-12	do
1 par Truger	0-0-2	0-0-2	Contoret
2 River	0-0-10	0-0-15	Hovold Bøvre
1 Krak	0-0-10	0-0-12	Ole Markind
1 Touggrime	0-0-6	0-0-8	Hovold Bøvre
1 Høelsold	0-0-12	0-1-10	Even Lien
1 Meelsold	0-1-0	0-1-6	Christen Strandbakke
1 Lav Rokoe	0-0-12	0-0-20	Christen Fladsrud
1 Bonke	0-0-8	*0-0-10	Hovold Bøvre
1 Ploug med Vexne	0-3-0	1-0-0	Even Lien
1 Isbil og Vasselle	0-0-12	0-1-1	Peder Qvattum
1 liden Slibesten uden aas	0-0-8	0-0-2	Knud Saxberg
1 Hellestok	0-0-4	0-0-5	Jens Dullerud
1 Brødskrin med 12 tretalerkener	0-1-0	0-1-1	Ole Lønnum
1 Saltbut	0-0-6	0-0-0	ej solgt
1 Bryggekar	0-1-12	0-2-11	Lensmand Bøe
1 Slede uden skiæger	0-0-8	0-0-4	Hovold Bøvre
1 Hovedgierd	1-2-0	1-2-2	Ole Sviund
1 Skindfeld	1-2-0	2-0-12	Ole Lønnum
1 gl. Skindtrøye	0-0-4	0-0-10	Hans Larudeje
1 Gammel Skindboxe	0-1-0	0-2-0	Peder Landaasen
1 brun Kiøle	0-1-0	1-0-6	Chr. Haselknippe
1 ranned Vest	0-1-12	0-0-12	Hansen
1 brun Vest	0-1-12	0-0-13	do
1 undtrøye	0-1-0	0-0-13	do
1 Dug	0-1-0	0-1-1	Jens Dullerud
1 gl. grov Vadmelstrøye	0-1-12	0-2-1	Frederik Biørgeej
1 Skindboxe	0-1-12	0-1-1	Arne Benestuen
2 pr. gamle Strømper	0-0-8	0-0-9	Frederik Biørgeej
1 pr. Snesokker	0-0-6	0-0-2	Ole Sviund

1 gl. Hesteklede	0-0-2	0-0-4	Christian Fladsrud
1 liden Stege	0-0-6	0-0-7	Berte Grindvolden
1 Naver	0-1-0	0-1-2	Peder Landaasen
1 stor Nøhle	0-0-16	0-1-4	Christian Fladsrud
1 do	0-0-16	0-0-20	Ole Lønnum
1 Rebgang med behør	0-1-0	0-0-15	Ole Markind
1 Hæspetræ	0-0-6	0-0-12	do
1 Rebstykke	0-0-4	0-0-8	Even Lien
1 Tvebet hvinde	0-0-2	0-0-1	Mikkel Dullerud
1 Myseflaske	0-2-0	0-2-4	Lars Sveen

Aktiv paa Sviund:

1 Blaa Kiøle	2-0-0	2-0-0	Jacob Fossum
1 gl. sort Fløyels Boxe	0-1-8	0-3-4	do
1 rødt Høyend	0-1-12	1-0-0	Peder Rolieje
1 Liaae	0-1-0	0-1-2	Jens Dullerud
1 stort Kar	0-1-0	0-2-0	Christian Fladsrud
3 Asker	0-0-2	0-0-2	Even Lien
1 Budt	0-0-8	0-0-14	Lars Skundberg
1 Brynkop og orv	0-0-2	0-0-1	Erik Markind
1 Garnvinde	0-0-4	0-0-6	Christian Fladsrud
1 Korg med Skrab	0-0-8	0-0-9	Even Lien

Summa 42-2-21

«Saaledes denne Auction at være forrettet paa Hr. Sorenskriver Weidemanns Vegne . . .». Det var møtt fram mye folk denne høst onsdagen, auksjoner var folkeforlystelser den gang som nå. En kan gjøre seg mange tanker når en leser hva som selges og hva det er verd når vi nå vet bakgrunnen for denne auksjonen. Et pussig poeng er at hatten til Halvor, sikkert den som han la i fra seg i vinduskarmen på prestegården, ble kjøpt av selveste lensmannen.

Skemagerstuen, revet i 1955 (Foto:Privat)

REDØLINGER I 400 ÅR.

At redølene har vært bofaste viser denne slektsrekken fra før 1600.

Den første som er nevnt, Jens Etnestad, sto kanskje ute i åkeren og arbeidet da biskop Jens Nilsen reiste forbi høsten 1594. (Se artikkelen om Redalen i senmiddelalderen).

Nr. 6 Hans Nilsen, kom antakelig til Roli litt før 1787. Vi vet ikke på hvilken plass han slo seg ned (Det finnes få opplysninger om navn på husmannsplasser før folketellingen i 1865). Fremdeles etter 200 år lever det etterkommere etter ham i samme området.

1. JENS Etnestad ca. 1570-

Barn:

Christen

Olluff (se neste)

2. OLUFF JENSEN Etnestad (1595-) Han var gift med Guri, datteren til Thord Roli. Hun døde i 1662, og etterlot seg følgende barn:

Nils	1638	(se neste)
Tord	1640	til Glæstad?
Lauritz	1652	til Hørstad?
Siri		g. m Kjeld Gåserud?
Marit		g. m Bjørn Mellum.

3. NILS OLSEN Etnestad var først gift med Barbara Gulbrandsdatter, hun døde i 1676, ekteskapet var barnløst og Nils giftet seg opp igjen. Vi vet ikke navnet på den andre kona, men de etterlot seg disse barna:

Ole	1679	(se neste)
Barbara		g. m Ole Daffinsen Lier

4. OLE NILSEN Etnestad (1679-1763) var gift med Marte Larsdatter (død 1733 hun var datter til Lars Syversen Sigstad. Ole og Marte etterlot seg følgende barn:

Anne	1715	g. m. Jon Seggaard
Nils	1717	(se neste)
Guri	1720	g. m. Ole Skundberg
Lars	1723	g. m. Berte Olsdtr Skavdalen
Jens	1726	g. m. Marte Jonsdtr Markin
Kari	1726	
Boel	1729	(vandfør, død 1755)

5. NILS OLSEN Etnestad (1717-1789) var gift med Eli Hansdatter (1728-1771). 31 juli 1758 brant husene på Etnestad med unntak av låven og en badstue, og nesten ingenting av klær, matvarer og innbo ble reddet. Noen år senere (1781) solgte Nils Olsen Etnestad til Gudbrand Olsen Bjerke. Nils og Eli hadde følgende barn:

Marte	1750	g. m. Anders Pedersen Aalkyterud
Ole	1752	g. m. Anne Rasmusdtr Schøyen
Hans	1753	(se neste)

Anne 1756g. m. Ole Pedersen Skavdalen
Lars 1759
Kari 1762 g. m. Hans Pedersen Aalkyterud
Jens 1764 g. m. Ingeborg Jørgensdtr Roli
Agnete 1766 g. m. Knud Pedersen Gjøsti ej.
Eli 1768 (død 1783)
Berte 1771 g. m. Jens Nilsen Fossum ej.

6. HANS NILSEN Roli ej. 1753-1813 gift 1787 med Gunnild Olsdatter 1756-

Barn:

Nils 1787 (se neste)
Eli 1793 g. m. Nils Olsen Aalkytrud.
Marte 1795
Anne 1798 g. m. Ole Hansen Roli ej.

7. NILS HANSEN Roli ej. 1787-

gift 1816 med Kari Andersdatter Aalkyterud

Barn:

Hans 1824 (se neste)

8. HANS NILSEN Skomakerstuen(1824-) var først gift med Mari Chrisophersdatter Tofsrud, hun døde i 1851, han giftet seg på nytt i 1854 med Anne Eriksdatter Markind (1826-). Se forøvrig plass-seddel på Skomakerstuen fra 1861. Hans og Anne hadde følgende barn:

Even 1855
Netta 1856
Karinus 1864
Mathia 1868 (se neste)

9. MATHIA HANSDATTER Skomakerstuen 1868-
gift med Lars Johannessen 1865-

Barn:

Petra 1892 g. m. Adolf Bakken
Anna 1894 g. m. Magnar Austad
Hansine 1896 g. m. Martin Klundbystuen
Johannes 1898 g. m. Oline Andersen
Netta 1900 g. m. Johannes Hagen
Ivar 1902 g. m. Marie Jenssveen
Leif 1905 g. m. Valborg Evensen
Martin 1908
Hans 1910 (se neste)

10. HANS LARSEN 1910-

gift med Aslaug Ødegaard

Barn:

Inger Johanne 1939 g. m. Bjarne Jevnesveen
Tom Henning 1951 (se neste)

11. TOM HENNING LARSEN 1951-

gift med Unni Bergum

Barn:

Hilde 1979
Marius 1984

PLADSSÆDDEL

Undertegnede umyndige Arvinger paa Gaarden Roli gjør herved vitterligt, at Pladsbruger Hans Nielsen Skommagerstuen under Gaarden Roli i Redalen overlades nevnte Plads til Brug og Benyttelse paa hanog konens Levetid paa følgende Conditioner:

1. Pladsbrugeren haver i aarlig Afgift 9 Sp. 3 ort, hvilke ni speciedaler tre Ort oparbeides i Gaarden saaledes: For hver sommerdag nyder han 8-otte-Skilling for ham et Maal og Melling at slaa og skjære i Gaarden. For hver Vindterdag 4-fire-skilling og 12-tolv-skilling. Denne forpligtelse vedvarer Saalenge den paa Pladsen værende Husmandsenke- Anne Jacobsdatter - lever, men naar denne er Død, da haver Pladsbrugeren at svare halv Tjeneste i Gaarden, nemlig hver anden Uge, og er ellers fri for at forette Arbeid i Gaarden, men har forøvrigt at svare aarlig i Penge, 6-sex-Speciedaler.

2. Pladsbrugeren har at vedligeholde Pladsens Huse med Tag, men Gaardbrugeren har at anskaffe de dertil nødvendige Spiger, Materialer og Hestehold til Disses hjembringelse. Forøvrigt har Gaardbrugeren at opføre og istandsætte af Nyt de nødvendige huse paa Pladsen. Frit Gjerdefang og til Vedligeholdelse af samme tages paa nærmeste sted i Hjemmarken samt Hest af Gaardbrugeren til sammes hjemkjørelse erholder Pladsbrugeren, ligesom den fornødne Brændved tages i Havnehagen og hjemmarken efter udvisning.

3. Pladsbrugeren nyder fri Havnegang for sine Kreature i Havnehagen og Hjemmarken, men har at svare 2-to-Ort pr Koe for 7 syv Uger.

4. Benytter Gaardbrugeren husmanden til Tømmermandsarbeide og Snedkerarbeide i Gaarden, da nyder denne 20-tyve-Skilling daglig i Arbeidsløn.

5. Intet af høe, Halm eller Gjødsele tillades at bortskaffes af Pladsen.

6. Pladsbrugeren har Frihed til at leie en forsvarlig og Arbeidsdyktig Mand til at forrette Arbeid i sit sted i Gaarden, men er forpligtet til at forrette Arbeid paa egen Kost i Fælleskab med de andre huusmænd paa Broen, naar det tiltrænges.

7. Ifølge Forlig har Pladsbrugeren at tilsvare Anne Jacobsdatter Skommagerstuen det aarlige Bidrag af Pladsen saalænge hun lever.

Gaarden Roli den 18de November 1861.

Jacob Roli Gulbrand Roli Peder Roli Andreas Roli

Som Pladsbruger: Hans Nilsen

Til Vitterlighed: Hans Larsen Haankebakken m. f. p.
Hans Larsen Rolieie m. f. p.

Laggerbakken (Foto:Privat)

Hauperbakken (Foto:Privat)

Ved T. Flasruds landhandleri Redalen

Kvatumshagen (Foto:Privat)

KILDER

Utrykt materiale:

STATSARKIVET PÅ HAMAR

Toten, Vardal og Biri Sorenskriverembede

Panteregister

Pantebøker

Tingbøker

Auksjonsprotokoller

Åstedsprotokoller

Ekstrarettsprotokoller

Nord-Hedemark Sorenskriverembede

Tingbøker

Kirkebøker fra:

Biri

Vardal

Land

Ringsaker

Kristian Amts arkiv

Kopibøker

Innkomne skriv

Ringsaker Prestegjeld

Kopibøker

Kallsbok

STATSARKIVET I OSLO

Kirkebok for Christiania Tugthus

RIKSARKIVET I OSLO

Kirke og Underviisningsvæsenets arkiv

(Kopibøker, Jorunaler, Datosaker)

Folketellingen 1891

DIVERSE

Panteregister. Sorenskriverkontoret Gjøvik.

Notater av Ole Chr. Hagen

Skoleprotokoller. Eiktunet Gjøvik

Trykt materiale:

Hedemark Slegtshistorielags Tidsskrift VI (1970)

Bygdebok for Biri og Snertingdal I-III

Bygdebok for Vardal I-IV

Bygdebok for Toten II

Jacob Straume: Kristenliv i Oppland (1955)

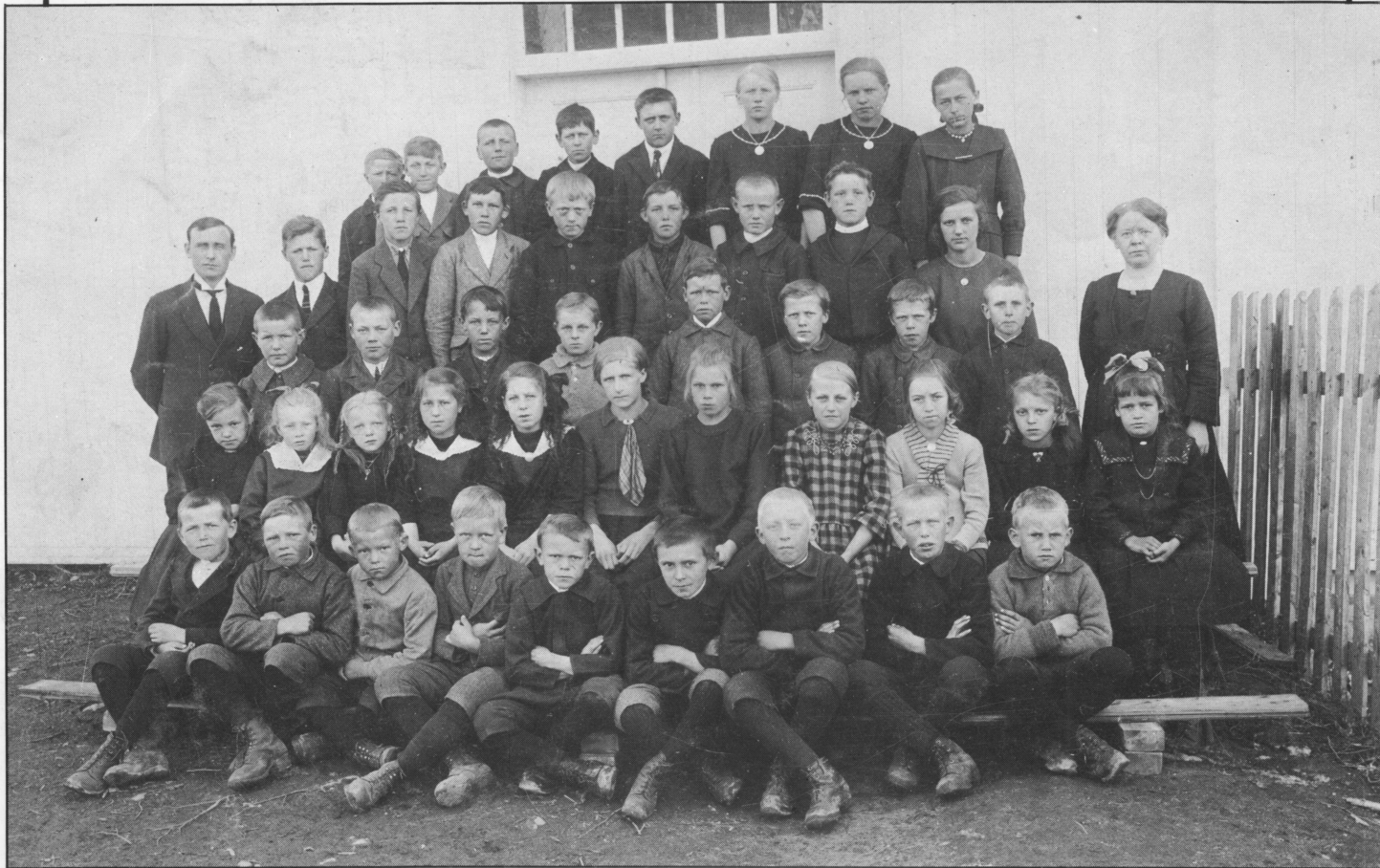
Diplomatarium Norvegicum I-XXI

Yngvar Nielsen: Biskop Jens Nilssøns Visitasbøger og reiseoptegnelser 1574-1597 (1885)

Knut Mykland: Norges Historie 1-15 (1976)

Velgeren årgang 1904-05-06.

Fladby, Imsen, Winge: Norsk historisk leksikon (1974)

Øverst: Redalen skole 1923 (se side 29)
 Midten: Haugen under Skøyenhagen
 Nederst: Husmannsplassen Lybekk (se side 37)

REDALEN

Forsiden: Haupberg
 Lene Tollefsdatter Etnestad, født 1838

